

THEODOR HARTWIG

YHTEISKUNTA JA
SOSIALISMI

Suomentanut
ANTTI VAHTERI

Helsinki
Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta

Helsinki 1930
Työväen kirjapaino

ALKULAUSE.

Tämä kirjanen on syntynyt esitelmäsarjasta, jonka olen pitänyt Brünnin kansankorkeakoulussa. Materiaalisen historiankäsityksen kansantajuisten esitysten puutetta ei oikeastaan ole, mutta ne ovat siltikin enimmäkseen liikaoppineesti kokoonpantuja. Se on luonnollisesti eduksi perusajatuksen järjestelmällisen rakenteen kehittämiseksi, mutta edellyttää kuitenkin määrätynlaista lukijan itsekuria — hänen tietoisuuttaan luokka-asemastaan.

Minä tahdon esityksilläni vasta herättää tuon tietoisuuden ja sen vuoksi otan lähtökohdaksi itse elämän enkä teoriaa. Lukijan täytyy ensin tuntea kosketus ja sanoa itselleen: tämä asia liikuttaa minuakin. Kysymys koskee kaikkia palkkatyöläisiä katsomatta lainkaan siihen, ponnistelevatko he vuorikaivoksessa tai auttavat leivänantajaansa toimistossa lisäarvon kokoamisessa. Jotta tämä tulisi selväksi, osoitan yhteiskunnallisen elämän kaikkien ilmiöiden olevan toteutettuja politiikan avulla. Todisteluni on lopuksi myös politiikkaa, ei puoluepolitiikkaa, vaan luokkapolitiikkaa.

Saattaa tuntua omituiselta, että olen kiinnittänyt erikoista huomiota ihmisen sielulliseen kehitykseen. Se on tapahtunut tarkoituksellisesti, koska marxilaisuutta — tietysti aivan väärin — moititaan siitä, että se muka alentaa ihmisen ikään kuin taloudellisen elämän teatteri-nukeksi ja siten tekee hänet mitättömäksi historialli-

sena tekijänä. Todellisuudessa materialistinen historiankäsitys kuitenkin vain supistaa niin sanotun tahdonvapauden kohtuullisempaan määrään ja julistaa tuon jo aikoja sitten tunnetun tosiasian: sinä luulet työntäväsi, mutta sinua työnnetään.

Vaikka vasta kuudes luku sisältääkin *Karl Marxin* esittämän perusajatuksen sanamuodon, niin koko katseus on jo ennakolta — samoin kuin tämä alkulausekin — materialistisen historiankäsityksen pohjalla. Se on »objektiivisen» (asiallisen) porvarillisen tieteen kannalta katsottuna epäilemättä virhe, sillä sen käsityksen mukaan »todellinen» tiede on edellytyksetön. Suhteellisuusopin aikakaudella ei kuitenkaan tarvinne ensiksi todistaa, että ilman katsantokantaa ei yleensä ole mitään katselemistakaan. Ja katsantokantakin on jo sellaisenaan edellytys. Olen yhtä mieltä *Goldscheidin* kanssa: »Ennakkoluulottomasti, ei edellytyksettömästi.»

Hartwig.

MARXILAINEN AJATUS.

»Savoir, pour prévoir.» (Ennustaminen edellyttää tietoa).

Auguste Comte.

Kun ensimmäiset sosialistit syvästä myötätunnosta sorrettua ihmisloukkaa, »tämän maailman hylättyjä» kohtaan julistivat tulevaisuuden haaveitaan uudesta oikeudenmukaisesta yhteiskuntajärjestyksestä, niin hallitsevan luokan puolustajat, sen ajan kansantalousmiehet, »vulgääriekonomit» — kuten Karl Marx heitä pilkallisesti nimitti — vastasivat iskuvoimaisin todisteluin:

Teidän sosialistiset teorianne ovat hyvin kauniita, mutta ne ovat vain teorioita. Käytännössähän ei kuitenkaan ihmistahto ole ratkaisevana. Te luulette, että tarvitsee vain saarnata järkevyyttä, jotta se tulisi todellisuudeksi. Te näytätte meille kauniita tulevaisuuden kuvia, rakennatte ihanan taloudellisen järjestyksen, jonka vallitessa ei ole ketään riistäjiä eikä ketään riistettäviä, sosiaalisen yhteisön, jossa kaikille ihmisille on taattu inhimillinen olemassaolo, mutta maailman tapahtumain, siis myöskin taloudellisten tapahtumain, kulku on kehityksen muuttumattomien, rautaisten lakien alainen. Te olette utopisteja *), liikatunteellisia intoi-

*) Sana utopia (suomeksi: ei missään) on kotoisin englantilaisen Thomas Morusin kirjasta, jossa kuvaillaan ihanteellista valtiojärjestystä, joka olisi »ainoastaan» toteutettava, jotta saataisiin tehdyksi loppu kaikista kärsimyksistä, joita ihmiset tuottavat toisilleen. Tämä valtiojärjestys rakentuu kahteen

lijoita ja maailmaa tuntemattomia haaveilijoita. Te rakentelette pilvilinnoja. Teidän sosialisminne on ainoastaan kaunis unelma. Te osoitatte »mitä hartaimmin toivottavan päämäärän», mutta me emme voi kulkea siihen johtavaa tietä, sillä luonto kulkee omia teitään välittämättä meidän toivomuksistamme. Tulemisen, olemisen ja häviämisen kohtaloa me emme voi välttää: »Me voimme tehdä vain kaiken välttämättömän, emme muuta» (Goethe).

Näitä todisteluja vastaan haaveelliset sosialistit eivät voineet esittää muuta kuin uskonsa, horjumattoman luottamuksensa parempaan yhteiskuntaan. *Saint Simon* julisti »uutta kristinoppiaan» ja *Fourier* uskoi niin sanoaksemme ihmeeseen: liikuttavan kärsivällisesti hän vartosi päivästä toiseen sitä jaloa, rikasta ihmisystävää, joka jossakin olisi saanut tietoonsa hänen tulevaisuuden teorianensa ja tulisi koputtamaan hänen ovelleen antaakseen hänen käytettäväkseen varoja tuon hänen suunnittelemansa »phalansteriumin» — siten nimitti *Fourier* ihanteellisen yhteiskuntansa järjestöllistä koneistoa — toteuttamiseksi. Ja ainoa realistisesti esimarxilaisten sosialistien joukossa, englantilainen *Robert Owen* sai myöskin kokea epäonnistumisen käytäntöön sovellettuine yhteiskunnallisine parannusehdotuksineen. Kansantaloustieteen porvarilliset edustajat näyttivät siis olevan oikeassa.

Karl Marx keksi silloin nerokkaan ajatuksen ja asetui vastustajain todistelun pohjalle. Hän sanoi: hyvä,

peruslakiin: 1. Jumalallisen majesteetin rakastaminen ja kunnioittaminen; 2. Lähimmäisten onni. Koska sellaista valtiójärjestystä ei kuitenkaan ole missään maan päällä, niin *Morus* pani kirjansa nimeksi »Utopia». Siitä saakka on ruvettu nimitämään kaikkia todellisuuspohjaa vaille olevia tulevaisuuden haaveiluja utopioiksi.

talous on tiettyjen pakollisten lakien alainen. Selvittäkäämme siis perin pohjin nuo lait, jotta emme tarpeettomasti tuhlaisi tarmoamme. Jos me kykenemme saamaan selville kehityksen suuntaviivat, silloin pääsemme siihen tilaan, että voimme suojella ihmiskunnan monista kärsimyksistä ja verenvuodatuksista. Me emme tietenkään voi «tehdä» kehitystä, mutta te ette myöskään voi estää kehitystä. Te sanotte meidän olevan utopisteja, kun me teemme ihmisyyden toivomme sosialistisen ajatuksen isäksi; mutta me sanomme: te olette utopisteja, koska te luulette voivanne tehdä eilisen päivän ikuisesti kestäväksi. Jos taloudelliset lait pitävät paikkansa, silloin myöskin taloudellinen tärnä päivä tulee kerran muuttumaan eiliseksi. Tekään ette voi välttää noita lakeja, jotka vallitsevat tapahtumisen alituudessa juoksussa. Me sosialistit emme tahdo pakottaa kehitystä esille, mutta me tahdomme toimia kehityksen vaatimusten mukaan. Me emme halua toteuttaa maailmalle vieraita aatteita, vaan tahdomme olla ainoastaan uuden yhteiskunnan syntymisen auttajina, yhteiskunnan, joka jo alkaa kehkeytyä soluksi vallitsevan järjestelmän helmassa. Mutta te tahdotte estää kehityksen ja usotte voimainne riittävän rautaisten luonnonlakien murtamiseen ja maailman historian pyörän pysähdyttämiseen taikka kokonaan taaksepäin vääntämiseen.*)

*) On mielenkiintoista, että nykyiset porvarilliset kansantaloustieteilijät ja historioitsijat nyt esittävät aivan päinvastaisia väitteitä; he sanovat: marxilaisuus on yksipuolista, sillä se syrjäyttää ihmisen historiallisena liikkeelle panevana voimana. Todellisuudessa suurten miesten aloittekyky (yritteliäisyys) on aiheuttanut kaiken edistyksen; vain kaikkien luokkien «rauhallisella» yhteistyöllä voimme selvittää taloudelliset pulmakysymykset. Huomataan siis: myöskin tieteessä on olemassa fascismia.

Tässä uudessa taisteluasenteessa sosialismi oli saanut tavattomasti uutta sysäysvoimaa. Karl Marx ei ottanut päämääräkseen sosialistisen tulevaisuuden maan «löytämistä», vaan tyytyi niiden luonnonlakien mukaisten teiden »paljastamiseen», jotka johtavat niihin korkeampiin inhimillisiin yhteisyyksimuotoihin, jotka varmaankin jo alkavat syntyä ympärillämme ja meissä itsessämme, mutta joiden hämääriä piirteitä vasta voidaan aavistaa. Päinvastoin kuin edeltäjänsä Karl Marx on myöskin tarkasti välttänyt antamasta mitään lausuntoja tulevan yhteiskunnallisen järjestyksen yksityiskohdista; keinoittelun (ajatusleikkittelyn) kausi on voitettu sosialistisessa liikkeessä, ja kokonaan kokemukseen perustuva positivismin maailmankatsomus alkaa päästä voitolle. »Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi» (*Friedrich Engels*) on siten tapahtunut. Tuo tiede on lyhyesti sanottuna nykyinen sosiologia (yhteiskuntaoppi).

Mihin tieteellinen sosialismi oikeastaan pyrkii? Kuten jokaisessa tieteessä, on siinäkin kysymys lainmukaisten yhteyksien toteamisesta. Eikä siinä ole kysymys ainoastaan vierekkäisyydestä, kuten geometriassa, vaan peräkkäisyydestä, nimittäin historiallisen tapahtumisen peräkkäisyydestä sellaisena kuin se vaikuttaa myöskin politiikassa. Tieteellinen sosialismi tunnustaa, että yhteiskunnalliset uudestiryhmittymiset eivät ole satunnaisia ilmiöitä, joita joku valtiomies mielivaltaisesti voisi saada aikaan, vaan että ne ovat taloudellisten muutosten kanssa syy-yhteydessä.

Nämä taloudelliset muutokset tapahtuvat myöskin (esim. siirtyminen käsiteollisuudesta koneelliseen tehdasteollisuuteen) aivan luonnollisella tavalla, koska kaiken talouden tarkoituksena on olemassaolon yhä suurempi

turvaaminen ja se osaksi tyydyttää inhimillisiä tarpeita, osaksi herättää uusia.

Taloudellisten laitosten ymmärtämiseksi niitä on ensin kuitenkin tarkasteltava luonnollisen ympäristönsä yhteydessä: »Työprosessi . . . syntyy luonnonvoiman ja työvoiman yhteistoiminnasta teknillisten työvälineiden avulla. Sitä syystä jonkin seudun erikoisominaisuudet aina määräävätkin tiettyyn asteeseen saakka asukkaittensa työtoiminnan ja työn tulokset . . . Maanosassa, jossa ei ole nautoja, lampaita eikä vuohia, ei myöskään voi itsestään syntyä mitään karjanhoitoa . . . Seuduilla, joiden maan uumenissa ei ole malmia, ei luonnollisestikaan voida keksiä minkäänlaista rautatekniikkaa . . . Australialainen neekeri ei voi käyttää bumerangiaan tiheässä aarniometsässä . . .» (*Heinrich Cunow*, »Allgemeine Wirtschaftsgeschichte»).

Karl Marx oli hyvin tietoinen siitä, mitä osaa luonnonvoimat näyttelivät: »Jonkin luonnonvoiman yhteiskunnallinen *) kontrolloiminen, sen säästäminen käytettäväksi, sen ottaminen haltuun taikka kesyttäminen suuressa mittakaavassa ihmiskäden töillä, esittää *ratkaisevaa osaa teollisuuden historiassa*. Mainitkaamme vain veden säännöstely Egyptissä, Lombardiassa, Hollannissa j.n.e. . . Kanavoiminen oli teollisuuden kukoistuksen salaisuus Espanjassa ja Sisiliassa arabialaisten herruuden aikana.» (Pääoma, I nide).

Karl Marx mainitsee erikoisesti myöskin ilmaston

*) Sanalla »yhteiskunta» Marx tarkoittaa ihmisyyhteisöä, jonka jäsenet ovat kestävässä vuorovaikutuksessa keskenään taloudellisten tarpeittensa tyydyttämiseksi. Tuon vuorovaikutuksen laadun mukaan erotamme yhteiskunnallisen järjestömuodon seuraavat kaudet: alkukommunismi, orjuus, maajorjuus ja palkkatyö.

vaikutuksen; hän lainaa samassa yhteydessä erään kohdan englantilaisen J. Massey'n teoksesta vuodelta 1750: »Ihmisten tarpeet lisääntyvät tai vähentyvät aina sitä mukaa, kuinka kylmä tai lämmin ilmasto vallitsee siellä, missä he asuvat . . . (myös) se työn määrä, joka tarvitaan tiettyä asukasjoukkoa varten, on kylmässä ilmastossa suurin, lämpimässä pienin. Ensiksi mainitussa ilmastossa ihminen näet ei tarvitse ainoastaan enemmän vaatteita, vaan myöskin maaperä vaatii enemmän muokkaustyötä kuin jälkimmäisessä.»

On siis väärin luulla, että Karl Marx olisi tahtonut selittää koko maailman historian ikään kuin yhdestä kohdasta. Hän oli varsin hyvin tietoinen vaikutteiden moninaisuudesta. Jo »Poliittisen kansantaloustieteen arvostelussa» hän kirjoittaa iskusananomaisesti: »Lähtökohdaksi on tietysti otettava *luonnontodistukset*, heimot, rodut j.n.e.» Mutta kysymys on siitä, mikä lopuksi osoittautuu *ajan pitkään* historiallisesti vaikuttavaksi.

Tapahtumisen syiden yhteys ei ole myöskään muilla tiedon aloilla yksikantainen, sillä on olemassa moninaisia ristiin rastiin kulkevia yhteyksiä. Syiden ja vaikutusten tosiaslain piirissä tieteen on jokaisessa yksityisessä tapauksessa käytävä käsiksi oleellisimpiin, s.o. vallitsevimpiin suhteisiin. Tiede ei ole mikään arkisto, vaan järjestelmä, s.o. »ajatustaloutta» (*Ernst Mach*); tiede ei ainoastaan kuvaile, vaan paljastaa syvempiä, pinnallisessa tarkastelussa näkymättömiä yhteyksiä.

Maantieteelliset ja ilmastolliset vaikutukset esittävät myöskin eläinmaailmassa suurta osaa. Sen seikan selittämiseksi Darwin ei ollut välttämätön. Mutta aivan uusi katsantokanta oli se, että lajien syntyä ruvettiin tarkastelemaan »olemassaolon taistelun edellyttämän

luonnollisen valinnan yhteydessä». Darwin ei merkitse mitään uskonsäätöä, vaan menetelmää; samassa mielessä voidaan puhua myöskin marxilaisesta menetelmästä. Jokainen, joka näkee siinä uskonsäätöä, on tietämätön tieteen luonteesta, ja Marx itse on esiintynyt sellaista epätieteellistä kannanottoa vastaan sanoen: »Je ne suis pas marxiste» (Minä en ole mikään marxilainen).

Myöskin Karl Marx tahtoo siirtää vain »luonnollisen valinnan» ajatuksen historian tutkimukseen: ihmisten yhteiskunnalliset (ja valtiolliset) olosuhteet ovat oleellisesti taloudellisen koneiston laadun ja laajuuden ehtojen rajoittamia. Engels huomauttaakin sen vuoksi aivan oikeutetusti (Kommunistisen Manifestin englantilaisen käännöksen alkulauseessa), että marxilainen tutkimusmenetelmä »on omiaan aloittamaan historian tutkimuksessa saman edistyksen, jonka Darwinin teoria on aloittanut luonnontieteessä».

Ja samoin kuin Darwinin teoria on osoittanut oikeaksi kaukana biologian (elämäntiedon) rajojen ulkopuolella, aivan samoin marxilainen ajatus hedelmöittää kaikkia tiedon aloja antamalla niille uutta henkeä. Ennen kaikkea sosiologia (yhteiskuntatiede) on tullut herätetyksi uuteen elämään. Onhan jo kauan ennen Karl Marxia tiedetty, että ihminen zoon politikona (yhteiskunnallistuneena eläimenä) on yhteiskunnallisten olosuhteiden edellyttämä. Sen mukaan yhteiskunta ei esiinny niin paljon yksilöiden summana kuin päinvastoin yksilöt osoittavat menettelyssään yhteisiä piirteitä, joiden voidaan selittää johtuneen ainoastaan ryhmässä elämisestä. Tapojen, oikeusmuotojen ja uskonnollisten käsitysten alkuperä on yhteiskunnallinen. Ja kieli ennen

kaikkea on yhteiskunnallinen tuote, sillä se on syntynyt keskinäisen ymmärtämisen välttämättömydestä.

Joukon vaikutus yksilöön jää häneltä enimmäkseen huomaamatta, koska tietoisuus omasta minästä muodostuu niistä vaikutteista, jotka tulevat selvästi näkyviin ympäristöstä. Yhteinen, yhteiskunnallinen »se» on varastoituna jokaisen ihmisen alatajunnassa.

Sosiologia merkitsisi siten vasta ihmisten ryhmittymisen tunnustamista kaikilla yhteiskunnallisilla aloilla. Marxilaisen käsityksen mukaan sosiologia kuitenkin merkitsee paljon enemmän, nimittäin vuorovaikutukseen perustuvaa taloudellisten ja sielullisten tosiaisien yhtenäisyyttä yhteiskunnallisessa yhteisössä.

Tässä mielessä sosiologia ja sosialismi kuuluvat oleellisesti yhteen. Sosiologiset yhteydet edistävät sosialistista käsitystä. Karl Marxin teokset ovat sen vuoksi myöskin täynnä sosiologisia tutkimuksia. Jos nyt jo tahtoisimme kuitenkin tehdä erotuksen, niin sanoisimme: sosiologia on suuntautunut syyperäisesti (kausaalisesti); se toteaa yhteenkuuluvaisuudet. Sosialismi on suuntautunut päämäärällisesti (finaalisesti); se pyrkii määrättyyn tilaan.

Tämän teoksen saksan kielellä kustantaneen *Urania-Verlags-Gesellschaftin* (Jena) erikoisena tehtävänä on sosiologisten tutkimusten asettaminen sosialistisen vallistustyön palvelukseen. Sanotun erikoistehtävän merkityksen eteenpäin pyrkivälle proletariaatille osoittaa osaltaan tämäkin kirjanen. Työläinen on herätettävä hämärästä luokkavaistosta selvään luokkatietoisuuteen; hänen tulee tietää, miten asiat ovat ja mikä nykyisyys-

den vaatimuksena koskee juuri häntä; »Kaikkein tärkeintä on oman arvostelukyvyn terästäminen, oman tahdon kouluttaminen ja luottamus omaan voimaan» (Schaxel, »Katsaus eteen- ja taaksepäin»).

MAAILMANKATSOMUS + MAAILMANTAHTO.

»Filosofit ovat ainoastaan selittäneet maailmaa eri tavoilla; mutta kysymys onkin sen muuttamisesta.»

Karl Marx.

Maailmankatsomus ei ole ainoastaan filosofiaa, vaan ennen kaikkea elämäkatsomus *). Harvat ihmiset vaivautuvat mietiskelemään sitä, miten maailma on syntynyt, koska auringon kerran kuitenkin täytyy jäähdyä; mutta jokaista yksilöä liikuttaa tavattomasti se seikka, millä tavalla hänen olisi järjestettävä elämänsä itseään varten. Me emme ole elämän yläpuolella, me olemme elämän kanssapelaajia, ja käytännössä on jokaisen omalla tavallaan tultava toimeen maailmassa.

»Viimeiset» kysymykset: mistä ihmiskunta on syntynyt, mihin se joutuu ja mitä varten se on olemassa vieroittavat vain huomiomme siitä, mikä meitä *välittömästi* koskee, ja niiden poliittisena tarkoituksena — kuten vielä saamme nähdä — onkin meidän vieroittamisemme. Jokainen joka selvästi havaitsee uskonnolliset ja filosofiset vieroittamismanööverit, hän kääntää kat-

*) Jonkin verran suunnitelmallisesti järjestettyjen kokemuksellisten tosiasiain yhteenvedoa voidaan sanoa ainoastaan *maailmankatuvaaksi*. Maailmankatsomukseen liittyy lisäksi noiden tosiasiain selitys tai arviointi. Me erotamme seuraavat pääkaudet: *teologinen* (uskonnollinen), *metafyysillinen* (joka koettaa perustella »todellista» olemista asiain »näennäisyyden» taustalla) ja *positiivistinen* (kokemukseen rajoittuva) maailmankatsomus.

seensa maailmasta kaukana olevista etäisyyksistä jälleen »maaemoon» ja havaitsee, että maailmankatso-
muksen täytyy lähinnä alkaa *yhteiskunnallisen elämän tarkastelulla.*

Silloin näemme, että on olemassa sairauksia ja talous-
pulia, sota ja kuolema, lastentyö ja prostitutsioni, nälkä
ja asuntopula, riisto ja väkivalta — elämän maan päällä
helvetiksi muuttavien sanomattomien kärsimysten pitkä
sarja. Mutta me tiedämme olevan olemassa kahdenlaisia
kärsimyksiä: sellaisia kärsimyksiä, jotka voidaan poistaa
ja sellaisia, joita ei voida poistaa. Ehdottomiin kärsi-
myksiin kuuluu kuolema. Kaikkien ihmisten täytyy
kuolla. Meidän on pakko siihen mukautua. Mutta
kysymys onkin siitä, miten me suhtaudumme niihin
kärsimyksiin, jotka eivät ole välttämättömiä. Se ei ole
pääasia, olemmeko me elämänhaluisia vaiko elämään
kyllästyneitä, katselemmeko asioita ruusunhohteisina
(optimistisesti) vaiko synkkinä (pessimistisesti). Rat-
kaiseva on kysymys siitä, suhtaudummeko me toimitto-
masti sellaisiin kärsimyksiin, jotka voidaan poistaa, ja
tulemme siten myöskin syyllisiksi kaikkeen kurjuuteen.

»Jokainen filosofia tarkoittaa määrättyä moraalialia»
(*Friedrich Nietzsche*). Se tahtoo sanoa, että ei ole ole-
massa vain yksi ainoa »jumalallinen» moraalialia, vaan
erilaisia moraalialia; ryhmämoraalialia, jotka syntyvät
määrättyjen ihmisryhmien erikoisten etujen pohjalla.
Nietzsche itse erottaa herranmoraalialin orjanmoraalialista.
Herran moraalialin mukaan me elämme »kaikkein parhaim-
massa maailmassa» (*Leibniz*), mutta orjanmoraalialia pake-
nee johonkin kuolemantakaiseen unelmaan taikka
johonkin tämän elämän toivoon. Olevien olosuhteiden
säilyttäminen on hallitsevan luokan etujen mukaista,

ja se sanoo: niin on ollut, niin on nyt ja niin tulee aina olemaan. Sen mukaan päättyy kaikki tapahtuminen nykyaikaan ja tehtävänä on sen vuoksi sen ikuistaminen. Sehän on juuri seuraavan raamatunlauseen sisällys: »Ja katso, ne olivat sangen hyvät.» Arkkienkeli varittoi vallitsevien etuoikeuksien paratiisia tulisella miekalla, ja jokainen, joka syö yhteiskunnallisen tiedon puusta, julistetaan syylliseksi ja ajetaan ulos paratiisista: »On kerran ollut olemassa historia, mutta nyt ei ole enää mitään sellaista» (*Karl Marx*, »Filosofian kurjuus»).

Kohoamaan pyrkivä luokka toivoo kuitenkin vallitsevien olosuhteiden muuttamista. Sen käsityksen mukaan historia on »tulevaisuuden koulumestari», ja kehitysajatus on sen vallankumouksellisen mielialan ilmaisu. *Darwinin* teoria on enemmän kuin tieteellinen järjestelmä; sillä on poliittinenkin merkitys. Eteenpäin pyrkivän porvariston täytyi taistella sukkateliston etuoikeuksia vastaan. »Olemassaolon taistelu» eläinmaailmassa opetti, että elämässä ei ratkaise syntyperä, vaan *kunto*. Porvarillisen kyynärpäävapauden maailmassa »elinkykyisinten henkiinjääminen» oli turvattu, ja alkavan teollisuuskauden esteetön taloudellinen kilpailu julisti uutta »moraalia»: »Tie auki kykeneville!»

Darwinin oppi on lisäksi antanut kuolettavan iskun aateliston jumalankaltaisuudelle: esivanhempien kuvakokoelma, joka niin sanoaksemme johtaa taaksepäin aina apinoihin saakka, tekee liian rohkean ja — naurettavan vaikutuksen. Hyvin ymmärrettävää onkin, minkä vuoksi feodaalinen kirkko taisteli niin tavattoman kiivaasti darwinismia vastaan. Feodaalinen jumala

oli menettänyt olemassaolonsa oikeutuksen, tuo samainen feodaalinen jumala, joka itse olikin vain feodaalisen maallisen hallitsijan heijastuskuva. Porvarillisella jumalalla sellaisena, joksi se kapitalistisella kaudella vähitellen on kehittynyt, on oleellisesti toisenlaiset piirteet, mutta sen tehtäväkin on toisenlainen. Sen ei ole suojeltava suvun etuoikeutta, vaan omaisuuden pyhyyttä.

Proletaarinen vallankumous alkaa sen vuoksi johdonmukaisesti porvaristolle niin kovin epämukavalla kysymyksellä: mistä omaisuus on kotoisin? Tähän kysymykseen Karl Marx onkin sitten pääteoksessaan, «Pääomassa», antanut tyhjentävän vastauksen tullen tällöin — kuten voitiin odottaakin — siihen johtopäätökseen, että kapitalismi oli syntynyt »kaikista huokosista verta ja likaa tihkuen». Usko hallitsevan luokan auktoriteettiin (tunnustettuun paremmuuteen) oli tullut horjutetuksi. Jumalan armollisuus ja yksityisomaisuus eivät olleet enää loukkaamattomia käsitteitä.

Huomaamme siis: ihmisten käsityskanta muuttuu taloudellisen järjestelmän mukana. Feodalismi oli juurtunut pienviljelijätalouteen ja pienviljelijäin käsityskantaan, ja vasta teollisuuden kehittyminen teki siitä lopun. Uusi taloudellinen tahtominen on vihdoin murtautunut perinnäistiedon mahdin. Maailmankatsoimuksen edellytyksenä on loppujen lopuksi maailmantahto.

Sorretti luokka nimittäin ei ole lainkaan tyytyväinen tähän maailmaan ja se alkaa napista jumalaa vastaan ja kapinoida hallitsevaa luokkaa vastaan. Siten syntyy luokkataisteluja, uusia luokkia nousee esiin, yhteiskunnan sisäiset liitokset muuttuvat, uusi yhteiskunnallinen olotila luo uuden poliittisen tahdon: orjuus, maa-

orjuus, palkkatyö, ne ovat historiallisen prosessin kolme suurta aikakautta. »Koko historia on ollut luokkataistelujen historiaa, riistettyjen ja riistävien, hallittujen ja hallitsevien luokkien välistä taistelua yhteiskunnallisen kehityksen eri asteilla» (*Friedrich Engels*).

Nykyjään porvariston täytyy jo puolustautua nousemaan pyrkivää proletariaattia vastaan. Proletariaatin ajatuskantaan vaikuttaminen esittää tuossa taistelussa suurta osaa. Koulu ja sanomalehdistö, kirkko ja erilaiset kansanjärjestöt ovat sen luokkataistelun välineitä, jota porvaristo käy ylivoimansa säilyttämiseksi: »Vallitsevat aatteet ovat hallitsevan luokan aatteita» (*Karl Marx*).

Näiden hallitsevien aatteiden vastapainoksi eteenpäin pyrkivän proletariaatin täytyy asettaa maailmantahdostaan syntynyt uusi maailmankatsomus: materialistinen historiankäsitys. Tämän uuden ajatuskannan omaksuminen on osa, ja todellakin hyvin tärkeä osa proletaarisesta luokkataistelusta.

Hallitseva luokka sanoo: Asiat ovat hyvällä tolalla nykyisellään. Ihmiset eivät ole yhdenvertaisia. Yhteiskunta on elimistö, ja jokainen elimistö perustuu työnjakoon. Jokaisella elimellä on määrätty paikkansa ja määrätty tehtävänsä. Mikä olisikaan seurauksena, jos ihmisruumiin jäsenet alkaisivat kapinoida vatsaa vastaan, joka on välttämätön ruoan sulattajana? Ne tuottaisivat suurimman turmion vain itselleen, sillä vatsasta lähtevät ne elämänneestet, jotka vuorostaan ravitsevat ruumiin kaikkia elimiä.

Tämä on Menenius Agrippan tunnettu kertomus, jolla hän (494 e. Kr.) Rooman pyhällä vuorilla sai taivuteuksi kapinalliset plebeijit palaamaan takaisin isällisesti huolehtivan patriisivatsan suojaan.

Nykyiset proletaarit eivät kuitenkaan ole yhtä yksinkertaisen tietämättömiä kuin roomalaiset plebeijit. Sen vuoksi heitä koetetaan muilla »maailmankatsomuksilla» vieroittaa vallankumouksellisesta maailmantahdostaan. Heille sanotaan: Tosin kaikki ei ole niin kuin pitäisi ja voisi olla, mutta lopuksi on kuitenkin olemassa korkeampia aatteita, joiden rinnalla maalliset — nuo niin tavattoman »aineelliset» — arvot kutistuvat aivan mitättömiksi. Onnea ei voida löytää ulkonaisesta maailmasta, vaan ihmisen sisäisestä maailmasta: »Kohtalosi tähdet ovat rinnassasi» (*Schiller*).

Sama Schiller on kuitenkin sanonut: »Se ei riitä, jos saadaan lämmin asunto ja voidaan syödä kyllikseen, täytyy ensin saada asua lämpimässä huoneessa ja olla kylläinen, jotta parempi luonne pääsisi oikeuksiinsa.»

Tätä seikkaa hallitseva luokka ei kuitenkaan tahdo ottaa huomioon; se tahtoo totuttaa siihen käsitykseen, että proletariaatti ei tarvitsekaan mitään, ja kun kaikista sivistysarvoista osattomaksi jäänyt työläinen pakenee alkoholihuumaukseen, silloin se selittää porvarillisen omahyväisyyden rintaäänellä: proletaarilla ei olekaan mitään sivistystarpeita, hän on vähemmän arvoinen ihminen. »Paremman» omistavan luokan etuoikeutus tulee siten todistetuksi siveellisesti oikeaksi.

On olemassa miljoonia proletaareja, jotka eivät vielä edes ole sivuuttaneet todellisesti maaorjuuden aikakautta ja taloudellisen riippuvaisuutensa johdosta pelokkaina koettavat tyytyä asemaansa: elämä tosin ei ole herkkua, mutta tilanne voisi olla vieläkin huonompi ja täytyy koettaa selviytyä siitä niin vähällä vahingolla kuin suinkin. Nämä proletaarisen luokkataistelun

hidastuttajat käsittävät vallitsevan yhteiskunnallisen järjestyksen muuttumattomaksi kohtaloksi, jumalalliseksi päätökseksi, jonka koraani julistaa peittelemättömän julkeasti: »Joka on syntynyt köyhänä, hänen tulee myös köyhänä kuolla.»

Materialistinen historiankäsitys opettaa toisin; se osoittaa, että omaisuussuhteet ovat kiinteässä yhteydessä yhteiskunnallisen tuotantotavan kanssa; se osoittaa, että ulkonaiset olosuhteet vaikuttavat ihmisen ajatukseen, tunteisiin ja tahtoon, vieläpä toisinaan ovat aivan määräävinäkin; se osoittaa, että oikeussuhteet ja valtiolliset järjestöt ovat muodostuneita ja muuttuvat taloudellisen pohjan mukana; se osoittaa, että uskonnolliset käsitykset on kaikkina aikoina asetettu hallitsevan luokan palvelukseen; se osoittaa, että yhteiskunnallisen kehityksen tie voi johtaa aina vain alemmista tuotantomuodoista korkeampiin, ja se osoittaa ennen kaikkea, että ainoastaan kiinteä järjestö voi antaa köyhälistölle voiman »pakkoluovuttajain pakkoluovuttamiseen» (*Karl Marx*).

Materialistinen historiankäsitys opettaa meille, että nykyinen riisto liittyy erottamattomasti kapitalistiseen voittotalouteen; se opettaa, että tuo riisto voi loppua vasta sitten, kun tuotantovälineiden yksityisomistus lakkautetaan ja ne tehdään yhteiskunnalliseksi omaisuudeksi; se opettaa, että vasta sitten on mahdollinen suunnitelmallinen talous, joka — voitontavoittelusta erotettuna — ottaa huomioon ihmisten tarpeet ja turvaa heidän olemassaolonsa; mutta se opettaa myöskin, että kapitalismi on oman hautansa kaivaja, sillä »voimain vapaa kilpailu» johtaa ehdottomasti suunnitelmattomaan tavarain tuotantoon (tuotannon

anarkiaan) ja siten kausittain toistuviin talouspuliin, »rauhallinen» kilpailu raaka-aineista ja menekkimarkkinoista päättyy aina sotaisiin selkkauksiin, pääoman keskittyminen luo itse ne järjestömuodot, jotka helpottavat sen sosialisointia (yhteiskunnallistamista) ja ennen kaikkea: yhä edistyvä teollistuminen, joka tuntuu kaukaisimmissakin maailman kolkissa, luo teollisuusproletariaatin, joka tulee tietoiseksi uudesta, sosialistisesta maailmantahdosta. Ollen ulkonaisesti ahdettu yhteen teollisuuslaitoksissa ja sisäisesti samantilaisten elinetujen yhdistämänä tämä proletariaatti tarvitsee vain tietoisuutta luokka-asemastaan tullakseen tuntemaan poliittisen voimansa.

Materialistinen historiankäsitys antaa sille tuon tietoisuuden. Vielä on olemassa paljon proletaareja, jotka poliittisesti kulkevat riistäjäinsä mukana; heidän auktoriteettiuskonsa on sumentanut heidän katseensa ja heidän pikkuporvarillinen käsityskantansa on lamauttanut heidän rohkeutensa. Sekin meidän on ymmärrettävä sosiologisesti: ne ovat menneisyyden sielullisia jätteitä. Proletaarisesta luokkataistelusta syrjässä olevat antavat sosialismin väärennysten johtaa itsensä harhaan: uskonnollisten kuvitelmien johdosta he tulevat vieroitetuiksi elineduistaan, ja kansalliset ennakkoluulot tekevät kansainväliset edut heille vie-raiksi.

Tämän poliittisen taantumuksen hyväksi tapahtuvan laajoihin kansankerroksiin kohdistuvan aatteellisen vaikutuksen vastapainoksi meidän on asetettava sosialistinen valistus: »Vihollinen, jota me katkerimmin vihaamme, on joukkojen tietämättömyys.» Materialistinen historiankäsitys antaa meille aseet taisteluun tie-

tämättömyyttä ja takapajuisuutta vastaan; se antaa meille varmuutta ja itseluottamusta. Ja sekin on tekijä historiallisessa tapahtumisessa: »Proletariaatti, joka ei tahdo antaa itseään kohdella heittäjänä, pitää rohkeuttaan, itsetuntoaan, ylpeyttään ja itsenäisyydenhaluaan vielä tarpeellisempänä kuin leipäänsä» (*Karl Marx.*)

LUONNONHISTORIA + MAAILMANHISTORIA.

»Kahdelta eri kannalta katsottuna historia voidaan jakaa luonnonhistoriaan ja ihmisten historiaan. Molemmat osat ovat kuitenkin erottamattomia.»

Marx ja Engels Feuerbachista.

Valmistaaksemme tietä materialistisen historiankäsityksen ymmärtämiseen meidän on kaikkein ensiksi poistettava muutamia »pyhiä ennakkoluuloja», jotka meihin yhä edelleenkin — usein tietämättämme — ovat juurtuneet. Niin kauan kuin ei ole kysymys itse ihmisestä me tarkastamme asioita ja elämää maailmassa »kylmästi sydämeen saakka». Useimmat ihmiset ovat taipuvaisia ajattelemaan ankaran kausaalisesti (syysuhteisesti) luonnontieteitten alalla; mutta niin pian kuin he siirtyvät henkisten tieteitten alalle, tulee heidän peritty ja kasvatettu kainoutensa »jumalan kuvan kaltaisuutta» kohtaan esille.

Mutta »kausaaliteetti ei olekaan mikään vuokraajuri, joka voidaan lähettää menemään, milloin vain halutaan» (*Schopenhauer*). Kausaalilailla on luonnollisesti »vain silloin todistuksen merkitys kokemusmaailmaan nähden, kun loppujen lopuksi syinä ja seurauksina esiintyvät ainoastaan *havaittavat tosiasiat*». (*A. Einstein*, »Yleisen suhteellisuusteorian periaatteet».) Mutta ihmisyysskin on kappale luontoa ja sen elämänilmaukset ovat samoin kuin elämellisyyskin ympäristön vaikutuk-

sen alaisia. Ne ovat havaittavia tosiasioita. Tahdon vapauden subjektiivinen (henkilökohtainen) vaikutelma ei saa meitä johtaa harhaan; me olemme tietoisia henkisen elämämme vain hyvin pienestä osasta ja me tunnemme parhaassa tapauksessa vain toimintamme vaikutteet (tahdon perusteet) samaan aikaan kuin tahtomissamme liikutusjäteet ovat juurtuneina alatajunnan pimeisiin syvyyksiin. Vasta Freudin esiintymisestä lähtien mystisismi (usko salaisiin voimiin) on alkanut väistyä psykologiasta (sielutieteestä).

Ihmisen ja eläimen välillä on ainoastaan aste-erotus eikä suinkaan olemuksellista erotusta. Vaiston ja älyn jyrkkää erottamista toisistaan ei enää voida pitää pätevänä. Kun meille esitetään nykyisen ihmisen valmis ajattelu esimerkiksi niin selvällä tavalla kuin Baegen on sen tehnyt, silloin tunnemme kaikkea mahdollista kunnioitusta sitä monimutkaista koneistoa kohtaan, jota saamme kiittää tietomme murusista. Tämän koneiston täydelliseen ymmärtämiseen pääsemme kuitenkin vasta seuraamalla sen kehityshistoriaa, ja nimenomaan ensiksi biologiselta puolelta aina eläinasteeseen saakka sekä toiseksi sosiologiselta puolelta taloudellisen prosessin yhä jatkuvan hienostumisen yhteydessä.

Kielikin on vain määrätty tiedoitusmuoto eikä merkitse mitään hyppäystä »korkeampiin» maailmoihin. Laumoissa elävillä eläimilläkin (esim. muurahaisilla ja mehiläisillä) tapaamme tiedonantokeinoja, vaikka emme huomaakaan mitään kieltä. Mutta korkealle kehittyneillä laumaeläimillä (naudoilla, apinoilla) on sen sijaan todettu selvästi erotettavia kielellisiä äänimerkkejä.

Ihmispina ja apinaihminen ovat biologisesti (luon-

nontieteellisesti) hyvin lähellä toisiaan. Ihmiseksi tuleminen alkaa tulen ja työkalujen käyttämisestä. Franklin määrittelee ihmisen sanoilla »a toolmaking animal», työkaluja valmistava eläin. Työkalun keksimisellä on otettu ensimmäinen askel luonnon hallitsemiseen; se on ihmisen riippumattomuuden julistus: »Ihmiset voidaan erottaa eläimistä heidän tietoisuutensa, uskontonsa ja minkä tähden tahansa; mutta he itse alkavat erottua eläimistä niin pian kuin he rupeavat tuottamaan elintarpeitaan» (*Marx ja Engels* Feuerbachista).

Ihminen on varsin varhain tullut tietämään, kuinka suuri merkitys tulella on ihmiskunnan sivistykselliseen nousuun. Leimuavan, ikään kuin elävän tulen alkuperä saattoi olla vain jumalallinen (Prometheussatu). Työkalun valmistustaitoa taasen pidetään tunnetusti inhimillisen sivistyksen pettämättömänä astemittana.

Tämä puhtaasti materialistinen katsantokanta tunkeutui tieteeseen jo ennen kuin historiallinen materialismi oli tullut perustetuksi. Vedettiin ikään kuin erottava viiva ihmiskunnan »esihistorian» ja kirjallisiin tietoihin nojautuvan »maailmanhistorian» välille. Karl Marx on nimenomaan huomauttanut tästä kuvaavasta seikasta: »Niin vähän kuin tähänastinen kirjoitettu historia tunteeikin aineellisen tuotannon kehitystä, siis kaiken yhteiskunnallisen elämän perustusta ja niin ollen kaiken todellista historiaa, niin on ainakin esihistoriallinen aika jaettu työkalujen ja aseiden valmistusaineen mukaan kivikauteen, pronssikauteen ja rautakauteen, eikä tätä ole tehty niin sanottujen historiallisten, vaan luonnontieteellisten tutkimusten pohjalla» («Pääoma» I, 3, 5.)

Minkä tähden nykyiset porvarilliset historioitsijat

nyt niin tavattoman innokkaasti vastustavat sellaisen periaatteen siirtämistä myöskin maailmanhistoriaan, joka jo aikoja sitten on löytänyt pääsytien ihmiskunnan alkuajan historiaan? Berliniläinen professori Hans Delbrück on asian paljastanut («Regierung und Volkswille», Berlin, 1914, Vorwort):

»Oikean historiankirjoittamisen olemuksena on pelkkä tarkkaileva katseleminen . . . Historian olemuksena ja tarkoituksena ei varmastikaan ole opin ottaminen siitä käytännölliseen toimintaan.»

Tämän tunnustuksen avomielisyys on kerrassaan kiitettävä. Kun maailmanhistoriaa näet käsitellään ihmiskunnan biologisen kehityksen, siis luonnonhistorian, jatkona, silloin johdutaan todellakin lakeihin, s.o. määrättyihin yhteiskunnallisen kehityksen suuntaviivoihin, kuten sosiologi Müller-Lyer myös on todennut, ja niistä saadaan lähtökohtia käytännölliseen toimintaan.

Historia elävänä tieteenä on sen vuoksi »melkein vielä vallankumouksellisempi tiedonala kuin luonnontiede. Selvä ja väärentämätön katsaus taaksepäin on voimakain eteenpäin työntävä . . . yhteiskunnallisen edistykseen tekijä» (*Goldscheid.*)

Tämä oli myöskin ajatus, jota tunnettu englantilainen kirjailija H. G. Wells piti ohjeenansa aloittaessaan historiategoksensa »Maailmamme syntymisellä». Hän selostaa maansynnyksen oppia aina siihen asti, jolloin maan päällä on olemassa elimellisen elämän edellytykset, ja käsittelee eläinten koko sukuhistorian aina ihmiseen saakka. Vasta sitten alkavat »historian aamun-sarastukset», jotka aloittavat yhteiskunnallisten luokkakerrostumien aikakauden. Tuhansien vuosien sotabis-

toria osoittaa, että ihmiset eivät vielä ole oppineet ohjaamaan kohtaloaan. Ja hän lopettaa teoksensa katsauksella »historian lähimpään vaiheeseen».

Teos ei ole täydellisesti marxilainen, mutta onhan sekin jo suuri edistysaskel, kun maailmanhistoriaa käsitellään vetämällä alkuajan historia luonnonhistorian yhteyteen. Siten tulee päivän vaatimukseksi vapautuminen niiden tiedemiesten epätieteellisestä pöyhistelystä, joiden takaraivolla vielä istua jamittaa »luomisen herra». Kaiken tieteen tarkoituksena on lopullisesti kuitenkin elämän palveleminen. Näin on asian laita myöskin historian suhteen, jos sille kerran tahdotaan antaa tieteen arvo. Ja historia, joka ei avaa näköaloja tulevaisuuteen, ei ole täyttänyt tarkoitustaan. Samaa tarkoittaa myös Wells arvostellessaan tavallista porvarillista historiankirjoittamista seuraavasti: »Maailmanhistoriamme täytyy olla huonosti kirjoitettu, ellei sen ole onnistunut esittää vakaumustamme valtiosta, jota maailma lähestyy.»

Wells toivoo nimenomaan toisenlaista maailmaa kuin Delbrück ja siitä syystä hän katseleekin maailmanhistoriaa toisenlaisilla silmillä. Täten ei kuitenkaan vielä tule todistetuksi paikkansa pitämättömäksi vastustajain väite, että »ei ole olemassa mitään historian lakeja». Mitä on sanottava tästä väitteestä, jonka lähtökohtana on historiallisten tapahtumain *yhdenkertaisuus?*

Tarkasti ajatellen kaikki tapahtuminen on yhdenkertaista. Kreikkalaisen filosofin Heraklitin syvämielteiset sanat, »kaikki virtaa eteenpäin», ovat aivan oikeat. Ei voida kahta kertaa uida samassa virrassa, sillä vesi uudistuu alituisesti. Mutta sellaiset yleistämiset ovat lopuksi kuitenkin elämälle vieraita. Kaikki kokemuk-

semme näet — ja me toimimme sittenkin aina vain kokemuksen perusteella — nojautuu siihen, että me huomaamme ilmiöissä erilaisuuksista huolimatta niiden yhteiset piirteet. Ihmisetkin ovat »yhden kerran» ilmiöitä ja siitä huolimatta voidaan määrättyjen jakoperusteiden nojalla todeta samanlaisuuksia ja yhtenäisyyksiä. Luonnollisesti todetaan myös vastakohtaisuuksia, sillä mitään käsitettä ei voida muodostaa ilman sen vastapuolta. Ei ole mitään vaikutusta ilman vasta-vaikutusta. Kaikki arviointi on suhteellista: suuri ja pieni, hyvä ja paha, rikas ja köyhä.

Myöskin tiede, tämä »varastoitu kokemus» (*Ernst Mach*) perustuu kykyymme pitää kiinni yhteisestä kaikkien ilmiöiden paljoudessa ja siten keksiä yhteyksiä, jotka lopuksi kiteytyvät laeiksi. Luonnontieteissä erotamme kahdenlaatuisia lakeja:

1. Yksityistapausten rajoitetussa määrässä kokemuksen perusteella, kuten esim. fysiikassa ja kemiassa.

2. Yksityistapausten tavattoman suuressa määrässä todennäköisyyslaskelman perusteella niin sanottuna »suurten numeroitten lakina». Malliesimerkkinä viimeksi mainitusta menetelmästä voitaneen pitää Gregor Mendelin perinnöllisyyslakia.

Näitä kahta tarkkaa menetelmää ei luonnollisesti voida ilman muuta siirtää alalle, joka — kuten historia — rajoittuu olevan todellisuuden valmiiseen, muuttumattomaan, tosiasialliseen ainehistoon. Mutta on olemassa myöskin yhteiskunnallisia kokeita, vaikka ne suoritetaan enimmäkseen tiedottomasti. Sellainen koe oli esimerkiksi Englannin kuninkaiden yritys (vuoden 1489 jälkeen) ehkäistä lainsäädännöllä pienviljelijöihin kohdistuva pakkoluovutus — n.s. pienviljelijäinnielemi-

nen. — Kaikki nämä hyväaikeiset yritykset raukesivat rahatalouden välttämättömään kehitykseen, ja »pienviljelijäinnieleminen» (s.o. heidän tilojensa joutuminen suurtilallisille) esiintyy myöskin muissa maissa esikapitalistisen kauden seurausilmiönä.

Sellaiset ilmiöt todistavat, että historiassa ei ole mitään sattumaa ja että mahtavien valtiomiestenkään mielivalta ei ole voinut ehkäistä yhteiskunnallisia muutoksia.

Suurten numeroiden laista puhuen voimme mainita, että meillä sosiaalitalasto on keinona inhimillisten joukkoilmiöiden käsittämiseksi. Tilastotiede ei ainoastaan laske lukua, vaan se myöskin vertailee ja toteaa siten yhteyksiä, jotka ennen kaikkea voivat näyttää harvinaisilta, mutta juuri sen tähden antavat yhä syvempää ajattelemisen aihetta. Niinpä tilastotiede on esim. todennut, että rikosten, itsemurhain, avioitumisten j.n.e. lukumäärä on yhteydessä viljanhintojen nousun ja laskun kanssa.

Ja jos historiallisten tapahtumain muotojen runsaus uhkaa saattaa meidät hämillemme, silloin me sukellamme yhteiskunnallisen olemisen alkupohjiin, esihistoriallisen ihmisen luokse. Alkuajan historia, jota voitaisiin sanoa historialliseksi geologiaksi (oppi maanpinnan muodostuksista), paljastaa yksinkertaisena yhteiskunnallisten liitosten perusluonteen.

Se on myöskin nykyaikaisen sosiologian tie. Samoin kuin vuoriteollisuudessa todetaan kerrostumat ennen kuin ryhdytään järjestelmälliseen kaivostyöhön, samoin sosiologiakin tutkii eri sivistysvaiheet ennen kuin se ryhtyy perinpohjin tarkastamaan itse kerrostumisprosessia — ja se onkin maailmanhistorian varsinainen

tutkimusala. Historiallinen katse voi terästyä parhaiten sosiologiassa. Siitä syystä juuri tahdomme kaikkein ensiksi luoda lyhyen sosiologisen yleissilmäyksen.

Maailmanhistoria eletään ennen kaikkea ja vasta sitten kirjoitetaan; se on ihmiskunnan elämänprosessi. Tämä prosessi on yhtä vähän salaperäinen kuin jokin muu luonnontapahtuma; ihmisen kaikki elämänilmaisut ovat tämän prosessin palveluksessa taikka sen yhteydessä. Voi esiintyä sairausilmiöitä, menneisyydestä kotoisin olevan sielullisen soraläjän kerrostumia, voi puhjeta uutta elämää, mutta ei milloinkaan — ei edes unessa — voi tapahtua mitään ilman syydedellytyksiä. Kaikki tapahtuminen perustuu olotilan muuttumiseen; milloinkaan emme havaitse syntymistä tyhjästä taikka häviämistä olemattomiin. Kaikki sellaiset kerskailut ovat petoksellisia manööverejä ja niiden tausta on poliittinen.

Luonto on yhtenäinen. Siinä ei ole mitään tilaa »korkeampien» tutkimattomien päätösten mielivaltaiselle toiminnalle. Muutenhan kaikki huolehtiminen tulevaisuudesta olisi aivan mieletöntä. Yhteiskunnallinen elämä on myöskin kappale luontoa. Yhteiskunnallisen prosessin yhtenäisyys, se on nimenomaan historiallisen materialismin oppi.

IHMISKUNNAN KEHITYS.

»Sosiologian ensimmäisenä tehtävänä on vetää sivistyksellisen kehityksen yleishistorialliset ääriviivat.»

Müller-Lyer.

Yleinen historia eroaa tavallisesta maailmanhistoriasta siinä suhteessa, että se ei nojaudu ainoastaan kirjallisiin historiallisiin tietoihin, vaan sisällyttää tarkastelupiiriinsä myöskin varhaisemman ajan, niin sanotun »esi historian». Mutta miten tiedämme yleensä jotakin tuosta ajasta?

Siitä olemme lähinnä saaneet tietoja mykistä löydöistä, jotka ovat olleet peräisin noilta ammoisilta ajoilta, kuten luut, työkalut ja aseet, tulisijain jäännökset, piirrookset luolien seinissä j.n.e.

Nämä löydöt ovat tarjonneet ennen kaikkea ainoastaan tukikohtia; täydellisen tieteellisen merkityksensä ne saattoivat saada vasta sen jälkeen kuin keksittiin vielä nykyään elävien sellaisten alkukantaisten kansojen olemassaolo, jotka — ennen tulemistaan osallisiksi sivistyksemme »siunauksista» — olivat viimeksi mainitulla sivistystasolla; niillä oli, kun ne löydettiin, ainoastaan kivistä valmistettuja työkaluja, elivät siis keskellä uutta aikaa vielä kivikaudessa.

Ja kolmas seikka: näiden »alkukantaisten» ihmisten ja meidän mielisairaittemme sielunelämässä on silmiinpistäviä yhtäläisyyksiä. Viimeksi mainitut taasen

eroavat niin sanotuista »normaali»-ihmisistä siinä suhteessa, että he eivät voi hallita tajuntaansa ollenkaan taikka kykenevät siihen vain osaksi, jotenka alitajunta saa toimia aivan esteettömästi. Toisin sanoen: meissä jokaisessa elää niin sanoaksemme alkuihminen; meillä on tiedoton »se», jossa on varastossa kaukaisten esivanhempiemme sielullinen perintö, ja kun tajunnan hallintakyky lakkaa, silloin »peto ihmisessä» (Zola) tulee esille. Näin tapahtuu:

1) kun joudumme affektin (voimakkaan mielenliikutuksen) valtaan. Silloin sanotaan aivan oikein, että ihminen ei voi »hillitä» itseään, s.o. tietoinen minä ei enää pysty hallitsemaan tiedotonta sitä. Affektissa (esim. hurjassa vihassa) ihminen vaipuu ikäänkuin alemmalle sielulliselle asteelle.

2) kun yksilö ihmisjoukossa menettää vastuuntuntonsaa; hänen raat vaistonsa saavat ylivallan (lynchaus, sotajulmuus).

3) kun valpas tajunta tulee lamautetuksi huumausaineilla (juopumusrikokset).

Nyt saavat selityksensä myöskin moninaiset taikauskomuodot, jotka vielä ovat vallalla keskuudessamme 20. vuosisadalla, samoin niiden proletaarien ideologinen takapajuisuus, jotka eivät vielä ole omaksuneet sosialismin aatteita, koska heidän sielulliset juurensa ovat yhä menneissä aikakausissa. Samanaikaisesti rinnakkain ja toistensa keskuudessa elävät ihmiset eivät siis suinkaan ole toistensa aikalaisia siinä mielessä kuin viimeksi mainittu sana oikeastaan tarkoittaa. Nämä sieluopilliset rajoitukset tehtyämme tahdomme nyt ryhtyä ihmiskunnan kehityksen sosiologiseen tarkasteluun.

Seuratessamme tätä kehitystä alkukantaisesta lau-

masta aina nykyaikaiseen suurkaupunkiin saakka voimme todeta sen mukana tapahtuneen inhimillisen älyn alituisen lisääntymisen. Sen sijaan, että alkuihmissen sielussa on vallitsevana vaistoelämä, alkaa vakinaisen asutuksen kaudella, s.o. elintarpeiden hankinnan turvaamisen mukana kehittyä tunne- ja järkielämä.

Apinaihminen ei ymmärtänyt luonnonilmiöistä vielä enempiä kuin tavallinen eläin. Luonnonvoimain ilmiöt saattoivat hänet pelon valtaan ja hän pakeni myrskyä, rajuilmaa taikka ruohoaavikon paloa kauhistuen, kuten tuntematonta, mahtavaa vihollista. Mutta kun ihminen ensimmäinen vasara kädessään aloitti jättiläismäisen henkisen taistelunsa luonnon hallitsemisesta, silloin hän ei enää ollutkaan eläinmaailmaan kuuluvia vihollisiaan vastaan ainoastaan puolustusasennossa. Hän on metsästäjänä oppinut tuntemaan hyökkäyksen; hän kokoaa kokemuksia ja huolehtii itsestään ennakolta. Ensimmäinen työnjako tapahtuu sukupuolen ja ikäasteen perusteella. Kieli ei ole enää ainoastaan keskinäisen ymmärtämisen väline työssä, vaan palvelee myöskin tiedonantoa ja -välitystä. Ja kun ihminen karjanhoidon ja maanviljelyksen avulla tekee itsensä riippumattomaksi ravinnonhankinnan satunnaisuudesta, silloin hän saa joutoaikaa voidakseen ihmetellen tarkastella luontoa lähintä ympäristöään kauempaakin. Hänen mielikuvituksensa toiminta kuvastuu runoudessa, taiteessa ja eri kansojen uskonnossa.

Ihmisen ajatuskyky kehittyy elintoiminnan alkaessa. Tällä ei tosin vielä tarvitse ymmärtää mitään järjestettyä (loogillista) ajattelua, vaan jäsenitelemätöntä, peitettyä ajattelua, »jonkinlaista passiivista (epätoiminnallista) unelmoimista, johon korkeammat eläimet

todennäköisesti myös kykenevät» (*James*, »*Psychologie*»). Joka tapauksessa voidaan kuitenkin sanoa, että työnjaon edistyessä ihmisen ymmärrystoiminta lisääntyy (vrt. *Dürckheim*, »*Das Denken der Naturvölker*»).

Yksilö, joka rajoittaa toimintansa ahtaanlaiselle alalle, spesialisoituu, tekee tällä pienennetyllä työkentällä havaintoja ja saa kokemuksia, joita kaikki yhdessä eivät huomaa, ja siten hän tulee kekseliääksi. Samalla hänen yksilöllinenkin tietoisuutensa herää. Työnjako synnyttää yksipuolisempia, mutta yksipuolisuudestaan huolimatta edistyneempiä työmenetelmiä, jotka pienten parannusten avulla raivaavat tietä tuotantoprosessin jatkuvalla kehitykselle.

Yhteiskunnalliset muutokset ovat aiheuttaneet voimakkaita sielullisia siirrähtelyjä. Jo yksityisomaisuuden ja sen yhteydessä olevan perheen (ryöstö- ja vaihtokauppa-avioliitto) syntyminen saivat aikaan erottavia rajoja, jotka vaikuttivat tunteenomaisesti. Mutta kun sotaiset heimot hyökkäsivät rauhaa rakastavien maanviljelijäin kimppuun ja alistivat heidät valtansa alle, silloin ihmiset jakautuivat luokkiin sekä yhteiskunnallisesti että sielullisesti: hallitseva luokka oppi tuntemaan lisääntyneen itsetunnon (valtavaiston) affektin, mutta hallittu luokka päinvastoin lamaan tunteen itsetunnon affektin (vähempiarvoisuudentunteen). Myöskin nämä — yhteiskunnalliset ja sielulliset — muutokset kuvastuvat runoudessa (yhdeältä puolelta sankarisaduissa, toiselta puolelta kansanlauluissa) ja uskonnossa.

Lewis Morganin (»*Alkuajan historia*») mukaan ihmiskunnan kehityshistoriassa erotetaan kolme pääastetta: viljeily, raakalaisuus, sivistys. Me voimme nykyään jo

lisätä tähän neljäntenä asteena tulevan sosialismin kauden.

Villeyden kaudella ihminen käyttäytyy vielä aivan vaistomaisesti (reaktiivisesti), raakalaisuuden kaudella jo enemmän tunteenomaisesti (sensitiivisesti), sivistyksen kaudella vihdoin etupäässä järjellisesti (normatiivisesti). Tämä ei luonnollisestikaan merkitse sitä, että nykyaikaisen ihmisen sielu olisi vapaa vaistoista ja tunteista, vaan ainoastaan sitä, että inhimillisen sielun painopistettä nykyään on haettava järjenomaisuudesta ja että ihminen saavuttaa jonkinlaisen itsehillintäkyvyn, kun hän yhä lisääntyvän älyllisyytensä (henkisyytensä) avulla pystyy rajoittamaan vilttejä vaistojaan ja sekavia tunteitaan.

Tosin »äly (intellekti) ja tunne ihmisen aivoissa ovat läheisessä yhteydessä ja kummankin yhdistymisestä syntyvät tahdon päätökset, jotka vuorostaan, aina voimakkuutensa ja kestävyytensä mukaisesti, vaikuttavat valtavasti aivojen elämään» (*A. Forel*, »Sukupuolikiiksymys»), mutta — käytännöllisesti katsoen — voidaan varsin hyvin havaita, mikä sielullinen tila on vallitsevin. Myöskin jokapäiväisessä elämässä erotamme impulsiivisia (harkitsematta toimivia), sensitiivisiä (herkkätuntoisia) ja intellektuaalisia (kylmästi harkitsevia) tyyppejä, niin, vieläpä tämä erittely ulotetaan kokonaisuin kansoihinkin ja puhutaan kuumaverisistä etelämaalaisista maltillisten pohjoismaalaisten vastakohtana.

Viimeksi mainittu seikka osoittanee, että biologisia, s.o. maantieteellisiäkin olosuhteita ei voida jättää huomioon ottamatta, vieläpä on myönnettävä, että ne vaikuttavat ihmiskunnan yhteiskunnallisen kehitysprosessin sivistyksellisen uudistuksen nopeuteen ja laa-

tuun. Jokainen elollinen olento osoittaa entisellään py-
syttelämisen kykyä ja puolustautuu kaikkea uutta,
vierasta vastaan. Sama on asian laita myöskin elimilli-
sissä jatkuvaisuusilmiöissä. *Karl Marx* on sen jo huo-
mannut: »Mikään vaikeus ei ole ymmärtää, että kreik-
kalainen taide on sidottu määrättyihin yhteiskunnalli-
siin kehitysmuotoihin. Vaikea on vain ymmärtää, että
se meille yhä tarjoaa taidenautintoa ja tietyissä suhteissa
on normina ja saavuttamattomana mallina» («Poliittisen
taloustieteen arvostelun» alkulauseesta).

Jos muuttuneet ulkonaiset olosuhteet osoittautuvat
kestävästi lujemmiksi, silloin alkaa mukautumisen
kausi; ellei näin tapahdu, joutuu elimistö häviöön.
Uuteen ympäristöön mukautumisen johdosta tarpeet-
tomiksi tulleet elimet eivät kuitenkaan ole tulleet pois-
tetuiksi, vaan niiden jäännökset pysyvät uskomattoman
sitkeästi jäljellä kokonaisten sukupolvien ajan. Onnetto-
man maanmiehemme *Kammererin* varsinaisena tutki-
musalana oli kysymys, ovatko mukautumisen kautta
saadut elimistön ominaisuudet periytyviä. *Kammerer*
murtui vihdoin taistelussa häntä kiivaasti ahdistelevia
taantumuksellisia, papillisia tiedemiehiä vastaan. Hän-
kin oli »vallankumouksen sotilas». Hän taisteli henkisen
luokkataistelun barrikaadeilla. Sillä onhan selvää,
kuinka suuri poliittinen merkitys »puhtaasti» taloudelli-
selle kysymykselle tulee »hankittujen ominaisuuksien
perinnöllisyyden» mukaan: sivistyksellisen vähempi-
arvoisuuden perisynnin vaivaaman proletariaatin —
muistettakoon esimerkiksi *Meunierin* luomia kömpelöitä
työläistyyppejä — täytyy toivoa vapautusta myös-
kin biologisesti. Kaikkiällä, missä kehitysajatuksen
soihtu loimuaa, herää myöskin usko tulevaisuuteen.

Tieteellisten tutkimusten perusteella saamme jokseenkin seuraavan yleispiirteisen kuvan peräkkäisistä sivistysasteista:

1. *Villeys.*

Tämä kausi käsittää alkuajan alemmat ja korkeammat metsästäjät. Tämän kehitystason vielä nykyään eläviä edustajia ovat — mikäli he eivät joutumalla kosketuksiin eurooppalaisten kanssa ole tulleet temmatuiksi pois alkuperäisestä oloilastaan — australialaiset, bushmannit, eskimot, pohjois-amerikkalaiset metsästäjät ja kalastajakansat j.n.e. Näillä on vain luonnolliset ravintolähteet: kokoavat villinä kasvavia kasveja, harjoittavat metsästystä ja kalastusta. Näiden kansojen talous on luontoistaloutta; se huolehtii ainoastaan yksilön omasta välittömästä tarpeesta. Sen tekniikka käsittää alkukantaisia työkaluja ja aseita puusta, luusta, sarvesta ja hakatusta kivistä (vanhempi kivikausi), samoin tulen tuntemisen; korkeammilla metsästäjillä tapaamme jo nuolen ja jousen; heidän yhteiskunnallinen järjestönsä on sukulaisuuteen perustuva suljettu tai laajennettu suku.

Ensimmäinen jakojärjestys tapahtuu ikäasteen (vanhat, täysikasvuiset ja lapset) ja sukupuolen mukaan: mies, joka on voimakkaampi, harjoittaa metsästystä, nainen taas kerää hedelmiä ja juuria sekä omistautuu lasten kasvattamiseen. Sellaisissa avioluontoisissa suhteissa, jotka syntyvät ryöstön tai vaihdon kautta, nainen on miehen omaisuutta, hän on työ- ja kuormajuhta. Vasta maanviljelyksen alkamisella, joka johtaa seuraavaan lähimpään, barbarismin, kauteen ja tekee nai-

sen ennen metsästäväää miestä kiinteästi asuvaksi, nainen saavuttaa väliaikaisesti taloudellisen ylivallan ja äiti on yhteiskunnan etualalla (äidinoikeus).

Sielunelämän tunnusmerkkinä tällä asteella on vaistomaisuuden vallitseminen. Nälkä ja kylläisyys, sukupuolinen kiihko ja tyydytys, halu ja haluttomuus liikutavat sielullisesti alkuajan ihmistä. Ennen kaikkea hänet kuitenkin täyttää pelko ympärillä olevaa maailmaa kohtaan, avuton kammo niiden vihamielisten voimain edessä, jotka häntä uhkaavat.

Tämä pelko on myöskin synnyttänyt ensimmäiset uskonnolliset mielikuvat, joilla puheena olevalla asteella on kerrassaan vallitseva merkitys. Moraali ja oikeus, taide ja kieli ovat alkukantaisine muotoineen taikauksen ainesten läpituokemia. Eihän alkuajan ihminen näet lainkaan ymmärtänyt luonnonvoimia. Myrsky hajoitti hänen vaatimattoman majansa; miten hän olisi voinut suojella itsensä tuota peloittavaa, näkymätöntä vihollista vastaan? Sairaus kaatoi hänet maahan. Mutta mitä oli hänessä tapahtunut? Nälkä kiusasi häntä; mikä kurisi hänen sisälmyksissään?

Alkukantainen ihminen ajattelee aina ihmisenmukaisesti (anthropomorph); hän ihmistyttää koko luonnon. Kielemme on uskollisesti säilyttänyt nämä lapselliset ajatusmuodot: myrsky »ulisee», puro »lurittaa», aurinko »käy levolle» j.n.e.

Koko luonto näytti olevan täynnä näkymättömiä olioita, joiden vaikutusta vastaan oli varustauduttava, Oli koetettava eksyttää tai peloittaa noita demoneja taikka jollakin tavalla saada vaikutusvaltaa niiden yli. Tästä tietämättömyydestä ovat lähtöisin kaikki niin sanotut taikomiset, jotka meistä nykyjään tuntuvat niin

peräti hullunkurisilta ja joilla kuitenkin on sielullinen pohja. Taikoja esittää tällä asteella peräti mahtavaa yhteiskunnallista osaa; hänen valtansa perustuu taikauskoon, jonka alaisia kaikki heimon jäsenet suggestiivisesti ovat. Yksin senkin johdosta hänen salaperäisen taikavoimansa vaikutus tulee turvatuksi. Hän on myöskin alkukantaisen »tiedon» (tieto lääkekasveista j.n.e.) vartija ja jättää sen kalliina aarteena perinnöksi seuraajalleen.

Myöskin sielu-käsite on havaittavissa kypsymättömmässä muodossaan tällä asteella. Unessa ja kuolemassa sielu eroaa ruumiista. Se on vainajainpalvonnan ja niiden määrättyjen hautajaismenojen selitys, jotka osittain ovat säilyneet tähän päivään saakka. Kaikki uskonnolliset seremoniat (esim. rukousnauhan käyttö katolisilla, juutalaisten uskonnolliset menot) ovat taikomisia, jotka ovat peräisin villeyden kaudelta, ja kaikki rukoukset ovat oikeastaan muinaisten taikomiskaavojen jäännöksiä. Jokainen nykyajassa, keskellä koneiden aikakautta elävä ihminen, joka jollakin tavalla vielä on taikauskoinen, kuuluu sielullisesti vanhempaan kivi-kauteen; hän ei ajattele loogillisesti, vaan taikavoimallisesti.

On tärkeätä todeta, millainen merkitys kerran oli uskonnollisilla mielikuvilla, jotta ymmärrettäisiin jumaluusopillisella pohjalla tapahtuneet historiankirjoittamisen alkeet.

2. Raakalaisuus.

Tämä kausi käsittää paimentolaiset, alemmat ja ylemmät maanviljelijät. Puheena olevan asteen vielä eläviä

edustajia ovat Aasian ja Afrikan paimentolaiset, intialaiset maanviljelijät, papuasheimot, malaijit y.m. Korkeammalla asteella ovat jo valtamerentakaiset ja afrikkalaiset maanviljelijät, joiden nykyinen sivistys vastaa jokseenkin Homeroksen aikaisten kreikkalaisten ja varhaisen keskiajan germaanien sivistystä. Esihistoriallisena aikana kuuluvat tälle asteelle paalurakennusasukkaat.

Ravintolähteinä ovat alkeellisen maanviljelyksen (kuokkimisen) ja karjanhoidon avulla saadut tuotteet. Tekniikka käsittää jo savenvalannon ja kudonnan. Kiviset työkalut ja aseet silitetään huolellisesti, varustetaan reiällä ja hiotaan (nuorempi kivikausi). Yhteiskunnallinen järjestö johtaa patriarkallisen perheen muodostumiseen, talo- ja kylätalouteen, edistytvä työnjako osoittaa esielinkeinollisen kehityksen luonteenpiirteitä; talous on luontoisrahataloutta.

Kehitys kulkee tällä asteella jo suhteellisesti nopeammin kuin edellisellä. Vakinaisen asutuksen alkaessa äidinoikeus pääsee korkeimpaan kukoistukseensa. Nainen ottaa usein perheessä ylivallan itselleen (matriarkaatti) ja tulee monasti myöskin heimon johtajaksi. Metsästäjänä tai paimenena kiertelevän miehen täytyy muuttaa vakinaiseksi asujaksi asettuneen naisen luokse, jos hän tahtoo mennä avioliittoon (palvelusavioliitto). Äidin sukulaisuuteen perustuva sukujärjestys saavuttaa laajimman muotonsa: suku hallitsee avioliittoa ja perhettä.

Alkavan asutuksen johdosta muuttuneet omistussuhteet aiheuttavat kuitenkin pakosta myös jaon: köyhä ja rikas. Äveriäs mies ostaa naisen tai useampia naisia ja lunastaa siten perheen sukusiteestä; sukuperintöjärjestyksen tilalle tulee perheperintöjärjestys.

Paikallaan asuvien kansojen kasvava rikkaus houkuttelee myöskin sotaisia kansoja valloituksiin. Voitettuja ei tuhota eikä syödä, vaan tehdään orjiksi. Siten syntyy sotavaltio, joka ensiksi esiintyy heimovaltiona. Huipulla on hallitsija (sotilaallinen päällikkö), rikkaat muodostavat aatelin, vapaiden yleisjoukko joutuu yhä enemmän rikkautta omistavista riippuvaiseksi, ja orjien on suoritettava työt pääasiallisesti. Hallitsijain, aatelin ja kansan välisistä taisteluista syntyvät eri paikallisten olosuhteiden mukaisesti demokratian (kansanvallan), oligarkian (rikkaiden herruuden) tai despotian (yksinvaltiuden) valtiomuodot.

Vakinaisten asuinsijain ottaminen vaikuttaa myöskin sielulliseen kehitykseen. Ihmisen on tällä asteella jo pakko havainnoida luonnontapahtumain säännöllistä kulkua. Yön ja päivän vaihtuminen määrää hänen työnjakonsa; vuodenajat määräävät kylvöjenteon ja sadonkorjuun; täysikuu ja uusikuu huolehtivat ajanjaksollisesta jaosta.

Elinkeinotyö kiihoittaa luovaa mielikuvitusta voimakkaasti. Ihminen alkaa runoilla; luonnonvoimat henkilölistetään (ajatellaan ihmisiksi) ja luonnonilmiöt dramatisoidaan (esitetään kuvaannollisen toiminnan muodossa). Salamasta tulee ukkosenjumala »Donar», myrskystä tuulenumala »Wodan»; auringonjumala Apollo ajaa vaunuilla taivaanrantaan, hetkettäret (aamurusko) ilmoittavat hänen saapumisestaan; Persephonen taru kuvaa maahan kätkevän siemenjyvän kohtaloa; vuodenaikojen vaihtuminen, syntyminen ja kuoleminen luonnossa antaa aiheen jumaltaruun kuolevasta ja jälleenyösnousevasta auringonjumalasta.

Elävöittävä aurinko työntyy yleensä yhä enemmän

uskonnollisten katsomusten keskipisteeksi, sillä auringon merkitys maanviljelyksessä on kaikkein suurin. Ajateltakoon vain joulujuhlaa (talvipäivänseisaus), jolloin juhlitaan vapahtajan (auringon) syntymistä, edelleen pääsiäistä, s.o. kevään ylösnousemista luonnossa. Verrattakoon myös Siegfrid-satua, jossa auringonsankari Siegfrid suutelee hereille Brünhilden, s.o. talviunessaan makaavan maan.

Manalle menneiden johtajain suurten tekojen muisto kiteytyy sankarisaduiksi, jotka käyvät yhteen luonnonsatujen kanssa (Herakles). Siten annetaan myöskin historiantarkastelulle uusi kiihoitin. Heros (sankari) muodostaa kansansa historian joko yksinään tai jumalan avulla.

3. *Sivistys.*

Sivistyksen aikakausi alkaa kaupunkien syntyessä ja yhä lisääntyvän vaihtokaupan aiheuttaessa rahatalouden muodostumisen. Rosvo- ja sotavaltiot laajenevat kansanvaltioiksi, jotka voidaan pitää koossa ainoastaan väkivallalla, koska eri kansanluokat taistelevat katkerasti sitä vastaan. Kansainvälinen kauppa aloittaa suurpääoman muodostumisen, sotavaltio tulee teollisuusvaltioksi. Väkivaltaherruus muuttuu rahavalta-herruudeksi. Kasvava kauppa tekee luottotalouden välttämättömäksi.

Tämän yhteiskunnallisen muutoksen mukana tapahtuu ihmisten suhteissa mullistus, joka ulottuu heidän yksityiselämäänsä saakka. Patriarkallinen perhe, joka pitää orjataloutta ja jonka etunenässä on perheenvanhin rajattomine valtoineen, kadottaa merkityksensä

samassa hetkessä, jolloin kone tekee mahdolliseksi suurteollisuuden, jonka rinnalla kotiteollisuuden kääpiöliike ei voi pysyä pystyssä. Perheenisän valta on silloin tullut murretuksi ja rajoittuu vastaavasti tapojen ja lakien mukaan. Naisen siteet kotitalouteen katkeavat, nainen käy elinkeinoelämään ja saavuttaa siten taloudellisen itsenäisyytensä miehen rinnalla. Naisen vapautuminen (ernansipatsioni) vaikuttaa yhteiskunnallisesti; hän on miehen kanssa yhdenvertainen taikka pikemminkin yhtä oikeudeton kuin mies. Vanhan mallin perhe kulkee hajaantumistaan kohden; valtio on pakotettu ottamaan huolehtiakseen eräistä perheen tehtävistä (koulu). «Vapaa» avioliitto (Neuvosto-Venäjällä »registeröimätön») on kehittymässä ja naisen sukupuoliselta orjuutukselta (prostitutsioni, konkubinaatti, vapaa rakkaus) häviää yhä enemmän maaperä. Siten pääsemme kuitenkin jo sosialistisen kauden alkeisiin, joka silmin nähtemme alkaa syntyä. Me elämme keskellä sosialistista maailman vallankumousta, ehkäpä aivan tietämättämme.

Yleiskatsauksen helpottamiseksi tahdomme käsitellä eri asteina niitä suunnattomia yhteiskunnallisia muutoksia, jotka ovat tapahtuneet sivistyksellisen kauden subteellisen lyhyenä aikana.

A. Sivistyksen ala-aste.

Tämä käsittää muinaisamerikkalaiset sivistyskansat, assyrialais-babylonialaiset, egyptiläiset, kiinalaiset, intialaiset y.m. Maanmuokkaukseen tulee lisäksi puutarhanhoito, tekniikka laajentuu metallienvalmistukseen (bronssikausi). Vaunut, soutuvenhe ja kivirakennukset

ovat tämän sivistysasteen uusia saavutuksia. Jatkuva työnjako saavuttaa korkealle kehittyneen käsityöläisyyden luonteen, yhteiskunnallinen järjestyminen johdtaa kaupunkitalouteen selvine rahatalouksineen.

Sielunelämässä ilmenee tällä kaudella tunne-elämän selvä jakautuminen säädyn mukaan. Aateli on »jaloa»; kaikki muu on »huonoa». Ensimmäinen luokkajako perustuu orjatalouteen. Herra käskee, orja tottelee; herra on vapaa henki, orja on aineellisen, maahan sidotun työn edustaja, työn, jota raamatun mukaan katsotaan »kiroukseksi». Jumala lausuu luomissanansa «Tulkoon!» ja kaaoksen orjamaiset voimat (alistettu maailman joukko) alkavat liikkua. Siten syntyy jumala puhtaana »henkenä» ja samalla hallitsevan luokan suojeleuspatroonana (hallitsija »Jumalan armosta»).

Maan päällä vallitsevan aateliston herruuden mukaan taivaassakin aluksi on monijumalaisuus (polyteismi). Yksityiset jumalat tosin ovat pakotetut tunnustamaan alkuperänsä henkilölistettyinä luonnonvoimina, mutta he saavat määrättyjä herruusalueita; niinpä kreikkalaisilla Neptunus on meren hallitsija, Pluto on Manalan herra, mutta Zeus on kaikkien ylipäällikkö, taivaanjumala sekä jumalien ja ihmisten kuningas: »Mikään uskonto ei ole mitään muuta kuin niiden ulkonaisten voimain mielikuvituksellista heijastumista ihmisten mielessä, jotka vallitsevat heidän jokapäiväistä olemassaoloaan, heijastusta, jossa maalliset voimat saavat ylikuonnollisen muodon. Historian alussa kuvastuvat tällä tavalla ensiksi luonnonvoimat... mutta luonnonvoimien ohella alkavat pian vaikuttaa myöskin yhteiskunnalliset voimat, jotka hallitsevat ihmistä... näennäisesti samanlaisella luonnonlakien

välttämättömyydellä kuin itse luonnonvoimat. Mielikuvitusolennot . . . saavat silloin yhteiskunnallisia attribuutteja (ominaisuuksia), tulevat historiallisten voimain edustajiksi» (*Friedrich Engels*).

Haamilais-seemiläisessä idässä (Egypti, Etu-Aasia), missä luja kuningasvalta on kehittynyt varsin aikaisin, polyteismi muuttuu henoteismiksi (yhden jumalan yliherruudeksi) ja vihdoin monoteismiksi (yksijumalaisuudeksi). Jumalallinen yksinvaltius julistaa nyt ensimmäisenä käskynään: »Älköön sinulla olko muita jumalia minun rinnallani.»

B. Sivistyksen keskiaste.

Tälle asteelle kuuluvat kreikkalaiset (Solonin jälkeen) ja roomalaiset (puunilaisotien jälkeen), roomalaiset ja germaaniset kansat aina 18. vuosisadalle saakka y.m. Maanmuokkauksessa siirrytään auran käyttöön. Metallin käytössä on siirrytty yleisesti raudan käyttöön (rautakausi). Tämä on alkavan kansantalouden kausi. Merikaupan suuret voitot synnyttävät rikkaiden kauppioiden luokan. Rikkaat maan- ja orjanomistajat perustavat suuria liikeyrityksiä kaikkia käsitöitä varten; herrasvaltain suurtalous saa sillä tavalla jättiläismäisen laajuuden (roomalainen latifundiumtalous).

Keskiaikaisessa Saksassa syntyy aikaisin luokkajako sotilas- ja talonpoikaissäätöön. Sotaisesta yläkerroksesta muodostuu aatelisto; aluksi yleisesti vapaat talonpojat tulevat sotaverojen velkaannuttamiksi ja sen johdosta maaorjiksi. Silloin syntyvät herraskartanot samaan aikaan kuin käsityöläisjärjestöt (giltat) saavuttavat vaikutusvaltaa kaupungeissa; ammattikuntain kukoistusaika on 14. ja 15. vuosisadalla. Amerikan

löytäminen ja idän avautuminen jouduttavat sitä kehitystä, joka johtaa porvariston nousemiseen.

Tänä yksinvaltiuden ja palkkasoturiuden aikana sorretti luokka kaipaa Messiasta, mutta herrat pitävät kiinni pakanallisista jumalistaan, jotka ovat inhimillisesti heitä niin peräti lähellä (vrt. Ibsen, »Keisari ja galilealainen»); vaivalloiset ja rasittavat unelmat vapauduksesta ja kristinoppi alkavat voittokulkunsa länsimaissa. Orjuuden kausi loppuu, sen tilalle tulee maanorjuuden kausi, ja kun keskiaikainen kirkko — kristinopista huolimatta — innokkaasti otti osaa riistoon, niin senaikaiset kansannousut saivat uskonnollisen luonteen; oikeudettomiksi tehdyt talonpojat kapinoivat evankelisen vapauden nimessä ja toivovat »puhtaan» kristinopin palauttamisesta olevan seurauksena taivaan maan päällä. Se on uskonpuhdistuksen aikakauden ajatuksellinen sisällys.

Nämä yhteiskunnalliset taistelut elähyttävät suuresti ihmisten tunne-elämää; silloin sukeltautuu esiin »humanistisia» aatteita, jotka tulevat »yleisten» ihmis-oikeuksien lähtökohdaksi. Ihmisten ensimmäiset yhdenvertaisuuspyrkimykset herkällä tunnepohjalla saavat alkunsa. Kreikkalaisten stoalaisten (eräs filosofinen koulu) maailmankansalaisajatus esiintyy uudestaan kristinopissa, ja kaikissa lahkoissa keskiajalla vedetään etualalle veljeyssajatus, kunnes suvaitsevaisuuden henki saa vapaamuurariudessa näkyvän muodon ja pyrkii jonkinlaiseen uskontunnustusten väliseen ihmisyyhteisyyteen. Huomataan siis: kohoamaan pyrkivä porvaristo koettaa kehoittaa kaikkia sorrettuja taisteluun feodalismia vastaan tunnuslauseenaan »vapaus, veljeyys, yhdenvertaisuus!»

C. Sivistyksen yläaste.

Tämä käsittää länsieurooppalais-amerikkalaisen sivistyspiirin uusimmalla ajalla. Porvaristo on valloittanut valtiollisen vallan. Rajattoman kuningasvallan täytyy mukautua parlamentilliseen kansanedustukseen (perustuslaillisuus) ja sen tilalle tulee vihdoin porvarillinen tasavalta, jota sanotaan demokraattiseksi, mutta joka todellisuudessa turvaa vain rahan kaikkivallan (mamonismi). Palkkatyön kausi on alkanut. Elintarpeetkin ovat tulleet tavaraksi; kokonaiset maat harjoittavat kauppaa. On siirrytty alkavan maailmanliikenteen kauteen; etuyhteisöt liittyvät osuustoiminnallisesti yhteen. Höyryvoiman käyttö mullistaa koko tekniikan; koneiden aikakausi alkaa. Ihminen on pikkupyöränä taloudellisessa koneistossa ja tulee epäpersoonalliseksi, persoonalliselle jumalalle ei ole enää mitään sijaa. Taistelussa feodaalista kirkkoa vastaan ensimmäiset porvarilliset vapaa-ajattelijat omaksuvat uskon persoonattomaan jumalaan, jolla ei ole mitään sisäistä suhdetta ihmisiin (deismi) ja valmistavat siten maaperää panteismille (usko koko luonnossa elävään persoonattomaan jumalaan). Porvarillinen tiede hävittää järjestelmällisesti uskonnon (valistus) ja julistaa luonnonlakien ikuista valitsemista, luonnonlakien, joita jumalakaan ei pysty muuttamaan. Ihmisten järjenmukainen asenne voittaa alaa; loogillinen, syyjohteinen ajattelu pääsee lopullisesti voitolle alkuajan taikauskaisesta ajattelusta.

4. *Alkava sosialistinen kausi.*

Pääoman tavattoman suuren keskittymisen johdosta kartelleihin, syndikaatteihin, trusteihin ja muihin

yhtymiin tuotannon jakoa ja parantamista varten, hintain säännöstelyn (monopolisoimisen) ja palkkain polkemisen johdosta — kaiken tämän tarkoittaessa vain voittomäärien lisäämistä — yhdeltä puolelta luokkataistelu kärjistyy, toiselta puolelta tiet tulevalle yhteiskunnallistamiselle (tuotantovälineiden siirtämiselle yhteisomaisuudeksi) tasoittuvat. Nykyjään on jo olemassa muutamia valtiollisesti tai kunnallisesti yhteiskunnallistettuja liikeyrityksiä, kuten rautatiet, posti-, kaasuväsijohto- ja sähkövoimalaitos. Edelleen on olemassa eteenpäin pyrkivän proletariaatin taloudellisia turvajärjestöjä, kuten kulutus- ja tuotanto-osuuskunnat. Tämä kaikki on vain alkua, mutta alkua sittenkin.

Sosialismi tulee asettamaan nykyisen voitonhimoa palvelevan talousjärjestelmän tilalle tarpeisiin perustuvan talouden, välttämättä pulia (kuten työttömyyttä) seuralaisinaan pitävän nykyisen tuotannonanarkian tilalle järjestetyn suunnitelmallisen talousjärjestelmän. Kemia tulee saamaan yhä suuremman merkityksen tekniikassa, ja kun tämä tiede ei enää tule palvelemaan myrkkykaasujen valmistusta sotatarkoituksiin, niin se ottaa suorittaakseen tärkeämpiä tehtäviä; keinotekoisien ravintoaineiden (hiilihydraattien) luomisen, jotta ihmiskunta pääsee riippumattomaksi sadosta ja voi karkoittaa nälän kummituksen. Turhat keinottelut ja haaveilut eivät enää saa tilaa sosialistisella kaudella. Sananvuoro on silloin päämäärästään tietoisella inhimillisellä järjellä. Ihminen pysyy tosiasiajn pohjalla ja perustaa ajatuksensa hyödyllisyysperiaatteeseen. Uskonto on silloin myös hävinnyt, sillä meillä ei ole enää aikaa lepperellä lapsellisia satuja. Jumalattomuus (ateismi) tulee luonnolliseksi: »Sosialismi ei poista jumalaa ja

uskontoa; sen vallitessa uskonto tulee itsestään katoamaan.» (August Bebel). Huolehtiminen haudantakaisesta elämästä on menettänyt kokonaan merkityksensä, sillä ihmisen tulee ponnistaa voimansa luodakseen nykyisen olemassaolonsa ihmisarvoiseksi. Koko tähänastinen kehitys antaa ihmiselle yhden ainoan suuren opetuksen horjumattomasta totuudesta: *aula itseäsi!*

*

Edellä olevassa sosiologisessa yleiskatsauksessa on luonnollisesti esitetty ainoastaan ihmiskunnan kehityksen tärkeimmät ääriiviivat; jäljempänä olevassa taulukossa tehty yhteenveto on samoin maailmankartta, johon on merkitty vain tärkeimmät rajaviivat.

Seuraavaa taulukkoa ei ole myöskään käsitettävä siltä kannalta, että kehityksen eri vaiheet voitaisiin erottaa toisistaan niin tarkkaan kuin asian laita ehkä näyttää tästä yleiskatsauksellisia tarkoituksia palvelevasta tieteellisestä luettelosta. Kaikkialla voidaan ajatella mahdollisiksi vähitellen tapahtuvia siirtymisiä ja aina on muistettava, että vanhemmat muodot — yhtä hyvin taloudellisessa elämässä kuin ihmisten sielunelämässäkin — pitävät sitkeästi kiinni vanhentuneesta olemassaolostaan, vaikka uudet muodot jo ovatkin alkaneet aikoja sitten varmasti toteutua. Samoin kuin ihmisellä on ruumiillinen umpisuoli jäännöksenä eläinsukupuustaan, samoin hänen alatajunnassaan on niin sanoaksemme sielullinen umpisuoli aikaisempien sivistyskausien jäännöksenä. Kaikista mukautumiskyvyistä huolimatta tämä jäännös vaikuttaa sielullisina jatkuvaisuusilmiöinä. Jokaisessa ihmis-

Ihmiskunnan kehityshistorian

<i>Sivistyaste</i>	<i>Edustajat</i>	<i>Ravinnon- hankinta</i>	<i>Tekniikka</i>
1. Vileys	australialaiset, bushmannit, tulimaalaiset, eskimot j. n. e.	villinä kasvavien kasvien keräämi- nen, metsästys, kalastus	vanhempi kivikausi
2. Raakalai- suus	papua, malaijit, homeroksenaikaiset kreikkalaiset, ger- maanit varhaiseen keskiaikaan j.n.e.	maanviljelys (kuokkatyö) karjanhoito	nuorempi kivikausi, sa- venvalanta, kudonta
3. Sivistys	a) babylonialaiset, assyrialaiset, egyptiläiset, kiinalaiset, kreikkalaiset Soloniin asti j.n.e.	puutarhanhoito	pronssikausi
	b) roomaanit ja germaanit ennen 18. vuosisataa j.n.e.	auratyö	rautakausi
	c) länsieurooppalais-amerikkalainen sivistyspiiri, uusin aika	kaupankäynti	koneiden aikakausi
4. Sosialismi	tuleva sukupolvi	keinotekoiset ravintoaineet	kemian aika- kausi

sosiologinen yleiskatsaus.

<i>Talous</i>		<i>Yhteiskunta-</i>	<i>Sielullinen</i>	<i>Uskonnolli-</i>
<i>muoto</i>	<i>laji</i>	<i>järjestys</i>	<i>kehitys</i>	<i>nen kehitys</i>
suku- talous	luontois- talous	sukujärjestys	vallitseva vaistoelämä, maagillinen ajattelu	haltiauskko, loitsupal- vonta.
kyläta- lous, vero- työtalous	luontois- raha- talous	heimojärjes- tyksen kausi	virkeä mieli- kuvitustoi- minta	sankarinkun- nioitus, ju- malatarut
kaupun- kitalous	rahata- talous	säätyläis- kausi	luokkajaosta johtuva mie- liäla	monijuma- laisuus, maa- ilmanluo- mistarut
kansan- talous	alkava luotto talous	maatalou- dellinen kausi	taipumukset tunnenrun- sauteen	usko yhteen jumalaan, vapahtaja- uskonnot
alkava maail- mantal- lous	luotto- talous	osuustoimin- nallinen kausi	järki vallit- sevänä	deismi, pan- teismi
maail- mantal- lous	tarveta- lous	yhteiskunta- taloudellinen kausi	päämäärälli- nen järki	ateismi

sielussa on siten samanaikaisesti sekä vallankumous että taantumus.

Mainitussa taulukossa on tarkoituksemme esittää vain yleispiirteinen kaava. Ihmiskunnan historiallisen elämänkulun taloudellis-sielullisten tosiasiain luonnollinen yhteys on käsitettävä samalla tavalla kuin olemme jo aikoja sitten tottuneet puhumaan hermokoneiston ruumiillis-sielullisesta yhteydestä. Tässä on kysymys sellaisten rinnakkaisilmiöiden käsitteellisestä yhdistämisestä, jotka ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja joita ei hallitse mikään salaperäinen dualistinen synkronismi (kahden oleellisesti erilaisen tosiasiasarjan yhdenaikaisuus): »Taloudellisen ja henkisen muutoksen välinen ero on vain ajatuksellinen. Käytännössä molemmat tapahtuvat rinnakkain ja niiden vaikutukset lujittavat toinen toistaan» (Varga: »Proletaarisen diktatuurin talouspoliittiset kysymykset».)

HISTORIANKIRJOITTAMINEN.

»Historia on aika ajoin kirjoitettava uudestaan.»

Goethe.

Historiankirjoittaminen on peräisin ajalta, jolloin luokkajako jo oli olemassa. Sehän onkin ymmärrettävää, sillä kukapa aikaisemmin olisi välittänyt pitää kiinni siitä, mitä ennen oli ollut. Alkuperäisen kommunismin aikana villeyden kaudella kukaan heimon jäsen ei voinut vaatia itselleen suurempaa osaa kuin toisesta metsästyssaaliista, vaikka hän ehkä jolloinkin oli tehnyt heimolle erikoisen palveluksen. Silloin ei vielä ollut mitään arvoasteita vanhuudenlisineen. Eilen sinä, tänään minä, sinä taas huomenna; eihän siinä tarvita enempää yksinkertaista kuin kaksinkertaista kirjanpitoa? Maailma ei kuitenkaan pysynyt entisellään: siis olkoon mennyt mennyttä!

Mutta asian laita tulee kokonaan toisenlaiseksi niin pian kuin joku on saanut jonkin etuoikeuden. Jos joku tahtoo saada perinnön, niin hän käyttää todistavaa asiakirjaa osoittaakseen olevansa perintöön oikeutettu, ja jos hänellä on osake, silloin hänen ei tarvitse välittää mistään koronkiskontalaista voittoa saadessaan. Siitä johtuu myöskin useimpien ihmisten suuri kunnioitus kaikkea kirjoitettua kohtaan: »kun on mustaa valkoisella, niin voi olla asiastaan varma».

Kaikki historiankirjoittaminen koettaa siis entisyy-

den asiakirjojen avulla jotakin todistaa, esim. että jollakin kansalla «ammoisista» ajoista saakka on ollut oikeus johonkin määrättyyn maahan tai että keisari kerran on «oikeudenmukaisesti» antanut läänityksiä jollekin ritarille, joten hänen jälkeläistensä tiluksia ei voida ilman korvausta pakkoluovuttaa.

Mutta siihen ei vielä tarvita mitään historiankirjoittamista; siihen riittää aivan yksinkertainen kronikka. Historiankirjoittaminen merkitsee toki paljon enemmän! — Niin, alussa historia todellakin oli vain kronikka (aikakirja). Ja saadaksesen sen näyttämään uskottavalta aikakirjankirjoittaja tarvitsi todistajan, ja nimenomaan todistajan, jonka luotettavuutta kukaan ei voinut epäillä. Sellainen tavattoman pätevä todistaja oli jumala, luonnollisesti vain niin kauan kuin häneen uskottiin. Tämä jo selittää, minkä vuoksi hallitseva luokka niin peräti hartaasti tahtoo kansan säilyttävän uskontonsa mahdollisimman kauan.

Ensimmäinen kirjoitettu historia ottaa sentähden — ja se on siinä tehnyt varsin oikein, sillä kansa oli ennen syvästi uskovaista — todistajakseen jumalan. Vanhat herruus- ja oikeusmuodot tulevat vahvistetuiksi, kun jumala maailman ohjaajana ja ylläpitäjänä on vastuunalainen historian tapahtumista. Niinpä viisi Mooseksen kirjaa epäamättömästi todistavat, että jumala, herra, oli luvannut Kaanaanmaan juutalaisille, eikä ainoastaan sitä, vaan vieläpä armossa päätti järjestää kaanaalaisten hävittämisen perin juurin; sota, jota juutalaisten oli käytävä, oli siis «oikeutettu»: »jumala rangaiskoon Kaanaata!» Myöskin midianiitit hävitetään jumalan käskystä, vain neitokset, joita vielä voidaan käyttää hyväksi (ryöstöavioliitto), säästetään jumalan mää-

räykksen mukaisesti: »Mutta kaikki lapset, jotka ovat naispuolisia eivätkä ole tunteneet miestä, jättäkää elämään itseänne varten» (4. Moos., 31, 18).

On kuitenkin mielenkiintoista, että tämä jumaluusopillinen historiankäsitys on säilynyt aina 17. vuosisataan saakka. Niinpä *Bossuet* vielä »selittää» valtioiden syntymisen ja kehityksen tapahtuneen jumallisen vaikutuksen avulla. Käytännössä on kuitenkin jo kauan ennen feodalismia kautta luovuttu historiankirjoittamisesta ilmestyksen avulla. Tyydytään näet hallitsijain »jumalanarmoisuuteen» esittämällä heidän sukupuunsa alkaneeksi itse jumalan asettamasta »maanisästä». Tässä ei aina tarvita juuri persoonallistakaan jumalaa, siihen riittävät myöskin eräät salaperäiset tarut, kuten satu roomalaisesta kuninkaasta Numa Pompiliuksesta ja luonnotar Egeriasta osoittaa. Monessa rajattomassa yksinvallassa taasen esitetään itse jumala hallitsijahuoneen esi-isäksi taikka valtionpää antaa kunnioittaa itseään jumalana.

Viimeksi mainittu asenne merkitsee kokonaan uutta käsitystä: hallitsijalla on valtansa johdosta sellainen aktoriteetti, että hänen ei enää tarvitse lainata jumalan kuvaa, vaan hän tekee itse historiaa — ilman jumalan apua — omalla nyrkillään.

Tätä väittivät luonnollisesti lähinnä mairittelevat lakeijat — ja useimmat historiankirjoittajat kuuluivat juuri heidän joukkoonsa aina uuteen aikaan asti —, ja hallitsija salli sen mielellään tapahtua. Hän ei tehnyt sitä yksinomaan turhamaisuuden, vaan myöskin valtioviisauden tähden, sillä mitä mahtavammalta hän näytti, sitä varmempi hänen herruutensa oli sekä sisäisesti että ulkonaisesti. Puhutaan eläinten »pelotus-

asennosta», kun ne hyökkäyksessä ottavat puolustusvalmiin asennon hampaat irvissä taikka kynsiään näyttäen, s. o. uhaten luonnollisilla aseillaan. Feodalistinen kronikka ei ollut myöskään mitään muuta kuin peloitusasennon esittämistä, joka varoitti kaikkia vihollisia hyökkäämästä »voitokkaan» ja »voittamattoman» sankarin kimppuun. Tämän lajin historiaa voidaan sen vuoksi sanoa *sankarihistoriaksi*.

Nykyjään tehdään laivastomielenosoituksia tai pidetään parlamenteissa »avoimin akkunoin» sotaisia puheita (»Me saksalaiset pelkäämme jumalaa, mutta emme mitään muuta maailmassa» j. n. e.), mutta ennen käytettiin paljon yksinkertaisempia keinoja. Sillä hidas, tietämätön oikeudettomien joukko kelpasi ainoastaan hallittavaksi; tämä epäitsenäinen ihmislauma oli pakotettu turvautumaan suuriin johtajiin. (Senpä vuoksi — sivumennen sanoen — hallitsevien etujen mukaista olikin aina alammaisten kyvyttömyyden harras suojeleminen. Liiallinen tieto tekee vaativaiseksi, siis vallankumoukselliseksi.)

Sankarihistorian kirjoittamisella oli tämänmukaisesti enemmän käytännöllinen kuin tietopuolinen merkitys; sen tehtävänä oli: suuren johtajan ylistäminen. Erikoisen ihminen, joka suoritti erikoisia tekoja, oli sen tarkastelun keskipisteenä. Mistä hän tuli ja kuinka paljon hän yleensä kykeni vaikuttamaan, sellaiset kysymykset eivät vaivanneet tätä historiänkäsitystä: huomattava yksilö syntyi aivan yksinkertaisesti ja sai aikaan historiaa. Meteorin tavoin hän sukeltautuu esiin, valaisee ja häviää. Vain obeliski taikka papyroskääre julistaa hänen »kuolemattomia» tekojaan, mutta näiden tekojen heijastus sattuu heidän seuraajinsa, joiden

tehtävänä on heidän perintönsä suojeleminen. Ja mitä vanhempia nämä teot ovat, sitä jättiläisemmiksi, yli-inhimillisemmiksi, jumalallisemmiksi ne tulevat; salaperäiset verhot kietoutuvat aina nykyisyyden ympärille, kun hallitseva luokka puolustaa etuoikeuksiaan nousemaan pyrkivää luokkaa vastaan. Nämä etuoikeudet ovat peräisin kaukaisen menneisyyden salamyhkäisestä hämäryydestä ja periytyvät edelleen suvusta sukuun. Historiallinen yksilö on yhteiskunnallinen voimatekijä syntymänsä perusteella, joka ilman muuta takaa hänen poikkeusasemansa.

Tämä loistavan historiallisen persoonallisuuden sädekehä oli hävitettävä, kun porvaristo — uusi kohoava luokka — taisteli valtiollisesta vallasta. Ja koska heikot voivat olla väkeviä ainoastaan yksimielisinä, julistetaan »yleiset» ihmisoikeudet. Yhdenvertaisuuden menetetty paratiisi on muka uudelleen saavutettava, ja sen sanotaan hävinneen ainoastaan historiallisen henkilön voimakkaan otteen avulla. Yhteiskunnallisten oikeudettomuuksien paljastamiseksi on tutkittava hallitsevan luokan etuoikeuksien alkuperää. Siten seurataan historiaa taaksepäin aina siihen aikaan saakka, joka ei enää osoita mitään yhtäläisyyksiä vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen kanssa, joka on poistettava. Nousemaan pyrkivä luokka osoittaa aina ymmärrystä kehitysjatoksia kohtaan; tämä ajatus merkitsee siis jo vallankumousta.

Hallitseva luokka tahtoo toimia vallankumousta vastaan myöskin ideologisin, s.o. »rauhallisin» keinoin, ja vetoaa uskontoon ja isänmaallisuuteen. Uskonnon tehtävänä on joukkojen toivomusten suuntaaminen »korkeampiin» asioihin (armonvalintaan, ylösousemuk-

seen y. m.); isänmaallisuuden tarkoituksena on saada kansa uskomaan, että hallitseva luokka ei ollenkaan ajattele itseään, vaan huolehtii ainoastaan »koko maan hyvinvoinnista».

Kaikelle poliittiselle taantumukselle on luonteenomaista, että se koettaa selittää arvottomaksi riistettyjen harrastaman aatteen. Hallitseminen ei muka ole lainkaan miellyttävää. Kuningas on oikeastaan vain »valtion ensimmäinen palvelija», kuten Friedericus Rex niin peräti liikuttavan vaatimattomasti on sanonut ajaessaan sotilaitaan tappotanterelle: »Te lurjukset, tahdotteko iankaikkisesti elää?» Ja liikeyrittäjä »huolehtii» siitä, että palkkaorjilla on työtä, sillä muutenhan köyhien täytyisi kuolla nälkään. Alammaisen tarvitsee »ainoastaan» olla kuuliainen, mutta kiusattu maanisä kantaa hartioillaan edesvastuun taakkaa; proletarin tarvitsee »vain» tehdä työtä, mutta liikkeenharjoittaja on ammattinsa uhri: liikeyritys ei ole hänen, vaan hän on liikeyrityksen. Uskonnollisessa muistikirjassa tämä logiikka kuuluu: älkää kootko tavaraa maan päällä, vaan huolehtikaa sielunne iankaikkisesta autuudesta!

Filosofia vuorostaan loi toisen suuren arvonhävittämisenjärjestelmän, kun uskonto ei enää ollut kyllin tehokas. Aatteellinen filosofia — pääomanomistaja ajattelee aina aatteellisesti, köyhä aineellisesti — on paljastanut maailmamme pelkäksi »näennäisyydeksi», jonka ohella asiain »todellinen» luonne jää tuntemattomaksi. Voi sokeita raukkoja, jotka pitävät elämän naamiaisia virisen vallankumouksen arvoisina!

Joukko on kärsivällinen; mutta kun maailma v. 1000 ei häviäkään ja kun todellisuuden petollinen »näennäisyys» tulee yhä painavammaksi, silloin joukko vihdoin-

kin — vaikka kovin vastenhakoisesti — alkaa ajatella. Ja se esittää nyt vallankumouksellisen kysymyksen: miten kaikki olemassaoleva oikeastaan on syntynyt? Tämä kysymys tarkoittaa historiaa ja sisältää epäluulon tähänastista historiallista perintätietoa kohtaan. Siis huomataan: historia ei ole ainoastaan kirjanoppi-
neiden asia, vaan yleinen asia.

Ranskan vallankumous merkitsee samalla myöskin historiankäsityksen käännekohtaa. Feodalismi oli voitettava sekä poliittisesti että henkisesti, ja nouseva porvaristo asetti feodaalisen vallan aatetta vastaan porvarillisen aatteen voiman. Koko ihmiskunnan majesteetin edessä kalpenee itse historiallisesti merkityksellisen persoonallisuuden maine. Yleisten ihmisoikeuksien nimessä pannaan vastalause perinnöllisiä etuoikeuksia vastaan ja Bastillea vastaan rynnätään käyttäen sota-huutona tunnuslausetta: »Vapaus, veljeys, yhdenvertaisuus!» Tämä huuto sisältää inhimillisyyden aatteen, ja aate osoittautuu voimakkaammaksi kuin feodalismien linnake. Kuinka kauan kansat ovatkaan kärsineet tyranniiden mielivaltaa. Nyt käy selville, että mahtavat eivät voikaan estää historian kulkua niin pian kuin jokin suuri aate elähdyttää kansanjoukkoja. Samoin kuin kristinopin aate pääsi voitolle ja Rooman valtakunta sen johdosta meni raunioiksi, samoin oikeudenmukaisuuden aatekin pääsee voitolle kaikesta väkivalta-herruudesta.

Tämä ideologinen historiankäsitys on luonnollisesti itse vain porvarillisen vallankumouksen ideologinen seurausilmiö, vallankumouksen, joka vuorostaan oli seurauksena porvariston kaupan ja teollisuuden avulla lujittuneesta taloudellisesta — ja samalla myös poliitti-

sesta — voimasta. Teollisuuden teknillinen kehitys herättää uskon inhimillisen hengen ihmevoimaan. Sotaisankarin maine haihtuu teollisuuden henkisen sankarin rauhallisen työn rinnalla viimeksi mainitun siirtäessä vuoria, kuivatessa meriä ja hillitessä salamoitakin. Inhimillisessä järjessä on jotakin jumalallista; vain se näyttää olevan kutsuttu koko ihmissuvun valtuutettuna muovailemaan tulevan yhteiskunnallisen kehityksen. Näine tunnuslauseineen porvaristo samalla hankkii puolelleen myöskin proletaarisia kansankerroksia vahvistaakseen rivejään luokkataistelussa feodalismia vastaan.

Porvaristo on voittanut. Sankarihistorian kirjoittaminen ei nyt tosin kokonaan lakkaa, mutta se tulee kuitenkin ideologisen historiankäsityksen ainesten läpikulkemaksi. Sotahistorian rinnalla on nyt olemassa myöskin sivistyshistoria. Sotia ei lisäksi esitetä enää dynastisina (hallitsijan »tekeminä»); niitä ei myöskään vielä tunnusteta taloudellisiksi taisteluiksi (raaka-aineista ja menekkimarkkinoista), sillä niiden verhoaminen uskonto- taikka kansallissodan aatteeseen antaa mahdollisuuden niiden uskottelemiseen aatteellisiksi taisteluiksi, mutta liikkeellepanevien taloudellisten voimien aatteellisten seurausilmiöiden tutkistelu merkitsee kuitenkin edistysaskelta tähänastiseen sotakronikkaan verrattuna. Suurmiehet tulevat maailmaa mullistavien aatteiden edustajiksi.

Porvariston luokkaedun mukaista ei kuitenkaan ollut perustella sitä kysymystä, mistä nämä aatteet syntyivät. Riitti, kun sanottiin, että ne olivat olemassa yleisesti vallitsevan inhimillisen järjen ilmauksena, jotta voitiin taistella vihatun feodalistisen järjestyksen järjettö-

myyttä vastaan. Jokainen, joka kysyy ymmärryksen alkuperää, jokainen, joka ulottaa kehitysajatuksen myöskin inhimilliseen tajuntaan, hän järkyttää jo vallankumouksellisella arvostelullaan porvariston luokkaherruuden perustuksia.

Sankari-historiankäsitys oli feodalismien hengen ja ajatuksen mukainen; perinnöllisen etuoikeuden henki oli sen synnyttänyt, ja se oli siitä syystä feodalismien luokkaetujen mukainen. Ideologinen historiankäsitys on porvariston hengen ja ajatuksen mukainen; porvarillisen vallankumouksen henki on sen synnyttänyt, ja se on porvariston luokkaetujen mukainen; se muokataan porvariston luokkaherruuden ideologiseksi oikeudentodistajaksi niin pian kuin viimeksi mainittu ottaa haltuunsa porvarillisen valtion johdon.

Porvarilliset historioitsijat näkivät yhteiskunnallisten olosuhteiden mullistuksessa — ja omalta katsantokannaltaan heidän täytyikin asia sellaiseksi käsittää — vain poliittisen vallansiirron ilmauksen. Niin pian kuin porvaristo saavutti valtiollisen vallan, sen täytyi muuttaa mieltänsä, ellei se katsonut edullisemmaksi liittoutua feodalismien jäännösten kanssa — sehän oli Bismarck-kauden merkitys Saksassa — uutta nousevaa luokkaa, proletariaattia, vastaan. Joka tapauksessa sen oli pakko hylätä »ihmisyyden» asia. Alkuaan vallankumouksellisten, »maailmaa mullistavien» porvarillisten aatteiden oli pakko muuttua taantumukselliseksi »kolmannen» säädyn luokkaherruuden lujittuessa. Vallankumous näet oli opettanut sen tuntemaan neljännen säädyn vaaralliseksi valtiolliseksi voimaksi; viimeksi mainitun kurissa pitämiseksi valtiollinen koneisto oli sovellettava uusiin olosuhteisiin. Se oli Napoleon-

kauden merkitys Ranskassa. Feodaaliseen syntyperään perustuvan etuoikeuden tilalle tulivat nyt porvarillisen liikeyrittäjähengen etuoikeudet; jumalan armollisuuden käsitteen sijaan asetettiin omaisuuskäsite, feodalistisesta kirkosta tuli hyvä porvarillinen siveellisyysskone, joka nyt puolusti omaisuuden pyhyyttä yhtä uskonnokiihkoisesti kuin aikaisemmin jumalan tahdon mukaista aateliston valtaa. Kysymyksessä oli vastahankittujen poliittisten oikeuksien turvaaminen sitä luokkaa vastaan, joka jo alkoi nousta esiin porvarillisen yhteiskuntajärjestyksen helmasta.

Nouseva porvaristo käytti luonnontieteiden ja muiden tieteiden kaikkia edistysaskeleita hyväkseen taistelussa feodalismia vastaan; mutta se oli manannut esiin henkiä, joista se ei enää pääse erilleen. Porvarillisen tieteen saavutukset alkavat jo kääntyä ennen eteenpäinpyrkivää, mutta nyt välttämättä konservatiiviseksi (nykyistä olotilaa puolustavaksi) muuttunutta porvaristoa vastaan. Kaupan ja liikenteen ulottaminen alkukantaisella asteella olevien kansojen keskuuteen, joiden nykyisyys antoi elävän todistuksen ihmisluvun kaukaisesta menneisyydestä, johti ihmiskunnan alkuhistorian salaisuuden paljastumiseen.

Tämä ei ollut enää mitään sankarillista feodaalihistoriaa eikä myöskään tulevan porvariston ideologista historiaa; alkuihmisen historia ei ollut mitään yksilöhistoriaa, vaan ihmislauman todellista luonnonhistoriaa. Se opetti ehdottoman selvästi, että ihmisen koko yhteiskunnallisen kehityksen edellytyksenä jokaisella asteella on taloudellinen edistys. Ihmislaumojen elämäntapa, yhteiskunnallinen järjestömuoto ja sielullinen luontelaatu muuttuu elintarvehankinnan, teknillisen tuotan-

non mukana. Paimentolaisilla ja maanmuokkaajilla, metsästäjä- ja paimenkansoilla on erilaiset valtiolliset järjestöt, erilainen oikeus, erilaiset jumalat, tavat, taitteet. Aina ja kaikkialla ihmisyksilö esiintyy vasta edistyneen työnjaon pohjalla, joka on kollektiivisen (yhteiskunnassa elävän) ihmisen myöhäinen kehitystulos.

Ihmisen ylpeä itsensä kohottaminen, joka jo Darwinin teorian johdosta alkoi horjua, saa kokea toisenkin, vielä kestävämmän järkytyksen. Poikkeusihminen, jonka jumala (syntyperän johdosta) tai luonto (ominaisuuksien nojalla) oli kutsunut hallitsijaksi, hänkin olisi oleva vain elämän olosuhteiden tuote? Patriisi ja plebeiji, jotka vaihdetaan kehdoissaan, tulisivat vaihtamaan yhteiskunnallisen osansa? Etuoikeutuksen pohja alkaa huojua. Juuri siitä syystä sekä sankarihistoria että ideologinen historiankäsitys ovat niin peräti huolellisesti vältäneet seuraavan ratkaisevan kysymyksen: mistä tuo poikkeusihminen sitten oikeastaan tulee? Maailmaa mullistavien tekojen ja maailmaa mullistavien aatteiden ihminen?

Me olemme nykyään, teollisuuden jättiläismäisen kehityksen aikana, joka asettaa ratkaistavaksi joukko-probleemeja, tulleet taipuvaisemmiksi inhimillisten joukkoilmiöiden hiukan kylmempään tarkasteluun. Koneiden aikakaudella, joka yksinkertaisesti ei enää voi tulla toimeen ilman yleistä koulusivistystä, jyrkkä raja henkisen ja ruumiillisen työn välillä alkaa hävitä. Teollisuuden jatkuvaan kehitykseen liittyy laajojen kansanjoukkojen sivistyksellinen kehitys; samalla alkaa myös tapahtua sielullinen tasoitus, joka poistaa luokkajaon rajat. Hallitseva luokka yrittää vielä proletariaatin

elintasoa polkemalla hillitä sen sivistysvaatimuksia, mutta proletariaatti luo itselleen sivistysjärjestöjensä avulla suojamuureja uhkaavaa henkistä kurjistumista vastaan. Vallitsevan yhteiskuntajärjestyksen aineellisuudesta syntyy valoon pyrkivien laajojen joukkojen aatteellisuus ja samalla myöskin tietoisuus, että tämän aatteellisuuden toteuttamiseen vaaditaan ensin aineellisten edellytysten luomista.

Tämä on käytännöllinen puoli siitä *Karl Marxin* opetuksesta, että »Työväenluokan vapautus voi olla vain työväenluokan oman työn tuloksena». Eikä tämä ole ainoastaan agitatorisesti tehokas iskulause, vaan historiallisen tapahtumisen yhteiskunnallisten voimien syvälinen selitys. Sillä kenellä olisi etua ihmiskunnan vapauttamisesta, s.o. luokattoman yhteiskunnan perustamisesta? Vain sillä luokalla, jolla »ei ole muuta kadotettavaa kuin kahleensa». Karl Marxin kaukonäköinen katse huomasi sen, mikä useimpien hänen aikalaistensa silmiltä pysyi salassa: hän tunsu tulevan maailmanvalankumouksen kaukaisen jyrinän. Porvarillisen rauhan vallitessa hänen henkinen silmänsä näki teollisuuden kehityksen suunnattoman suuren varjon, hän näki pulien olevan tuon teollisuuden välttämättöminä seuraalaisina, ja hänen tarkka korvansa kuuli proletaaristen joukkojen jättiläismäisesti paisuvan armeijan jymisevät askelet. Kapitalismin kammottava koneisto, joka vuosittain murskaa miljoonia ihmisruumiita, ei ole liaksi kiihoittuneen kuumehourailun hirveän surkea tuote, vaan se vasta luo korkeamman kehitystasteen, paremman yhteiskunnallisen järjestyksen edellytykset. Koko maan pinnan yli levittäytyvä industrialismi on sosialismin tienraivaaja.

Ja Karl Marx tunsi, mikä merkitys ideologisella historiankäsityksellä oli porvarilliselle luokkaherruudelle. Usko aatteen yhteiskunnalliseen voimaan syntyi itse aatteesta, joka tähtäsi porvarillisen luomisen individualismin asettamiseen feodalistisen nautinnon individualismin tilalle. Orjuuden kahleet olivat katkaistut, maaorjuuden ies oli poistettu, porvarillinen vapaus oli päässyt voitolle: liikeyrittäjän kyynänpäävapaus riippumattomassa taloudellisessa kilpailussa. Ja palkkatyöläiselläkin, jolla ei ollut muuta myytävää kuin itsensä, oli täydellinen vapaus, nimittäin vapaus — nähdä nälkää.

Vapauden aate oli täten päässyt voitolle. Ideologinen historia puhuu vielä nytkin »kansojen keväästä», joka toi vapauttavan tuulahduksensa yli koko maapallon. Porvarillinen vallankumous on saavuttanut päämääränsä: porvarillisen yhteiskunnan. Sen lisäksi ei voi enää tulla muuta kuin sivistyksen yleinen häviö. Proletaarista vallankumousta vastaan kuuluu kumeasti ja varoittaen synkkä huuto: porvarillinen historioitsija *O. Spengler* julistaa »länsimaiden häviötä».

Tästä huomataan, että vain luokattomassa yhteiskunnassa voidaan kirjoittaa historiaa ennakkoluulottomasti; vain luokattomassa yhteiskunnassa persoonallinen pöyhkeily on tarpeetonta. Vain ihminen, joka omaksuu sellaisen yhteiskunnan aatteen, s.o. proletaarisen mielipiteen, kykenee soveltamaan kehitysajatusta myöskin itseensä ja tarkastelemaan itseään jonakin muodostuneena, yhteiskunnan tuotteena. Mutta ylimielisyyteensä antautuva väärentää oman historiansa; samoin jokainen etuoikeutettu luokka väärentää maailmanhistorian.

Ideologinen historiankäsitely kuuluu porvariston heruuden henkiseen puolustuskoneistoon; joka sen omaksumu, hän on — tietoisesti tai tietämättään — nykyisen yhteiskuntajärjestyksen kannalla, siis taantumuksen palveluksessa. Toiselta puolelta taistelu ideologista historiankäsitelyä vastaan on jo proletaarista luokkataistelua. Sen porvaristo on aivan vaistomaisesti tuntenut; materialistinen historiankäsitely — itse ideologiana korkeakapitalistisen kauden tuotantosuhteiden taloudellisesti edellyttämänä, kauden, jossa jo ovat tulevan sosialistisen kauden solut — on ankarasti porvarillisen tieteen pannaan julistama, sillä se järkyttää vallitsevan luokkaherruuden perusteita.

Ideologinen taistelu materialistista historiankäsitelyä vastaan on itse ainoastaan todistus viimeksi mainitun oikeudesta. Taantumuskin on näet luokkataistelua, ja vielä tietoisemmassa muodossa kuin vallankumous. Taantumus tietää, mitä sen on puolustettava, mutta vallankumous hapuilee ja etsii — vaikka sen päämäärä olisikin hyvin tarkkaan hahmoiteltu — uusia, siis tuntemattomia teitä siihen päämäärään, johon se pyrkii. *Cunov* sanookin aivan oikein, että jokin luokka on täydellisesti tietoinen luokkana vasta sitten kuin se on päässyt valtaan. .

Marxilaisuutta on moitittu siitä, että se muka saarnaa luokkavihaa. Se ei ole totta, sillä marxismi vain toteaa, että luokkaviha jo on olemassa ja on aina ollut olemassa niin kauan kuin luokkayhteiskuntakin on ollut olemassa. Jumaluusopillinen, sankarillinen ja ideologinen historiankäsitely ei ole tiennyt mitään luokista, koska sen mukaan on ollut olemassa ainoastaan yksi luokka, nimittäin ylimpien kymmenen tuhannen luokka. Ihmi-

nen alkoi ennen vasta papista tai paroonista, nyt ihminen alkaa pankkitilin omistajasta. Kaikki alapuolella oleva on inhimillistä sivistyskuonaa, mutta sellaisena-kin kyllin hyvää käytettäväksi.

Tunnettu sananparsa »Tout comprendre c'est tout pardonner» (kaiken ymmärtäminen merkitsee kaiken anteeksi antamista) on pätevä vain ehdollisesti. Marxismi koettaa ymmärtää kaiken historiallisen tapahtumisen; se ei käy taistelua yksityisiä ihmisiä vastaan, sillä se tietää, että heidän yhteiskunnallinen järjestelmänsä on heidän ajatustensa ja tekojensa edellytyksenä, mutta se taistelee itse järjestelmää vastaan ja siitä syystä se säästyy hedelmättömältä radikalismilta. Mutta jos proletarisen liikkeen käytännössä siitä huolimatta ilmenee radikaalisia pyrkimyksiä, niin nämä »lastentaudit» (*Lenin*) on voitettava. Anarkismi oli taistelua henkilöä vastaan, sosialismi on taistelua järjestelmää vastaan. Virheitä ei siinäkään voida välttää. Kun luodaan jotakin uutta, niin silloin ei tarvitse toivoa, että ensi heitolla osattaisiin juuri oikeaan kohtaan: »vain mitään tekemätön on virheetön» (*Lenin*). Tärkeintä tässäkin tapauksessa on, että opimme virheistämme suoriutuaksemme tulevaisuudessa paremmin tehtävistämme.

MATERIALISTINEN HISTORIANKÄSITYS.

»Tieteen tehtävänä ei ole tosiasiaan metsän jokaisen puun merkitseminen erikseen, vaan niiden teiden osoittaminen, jotka johtavat tosiasiaisesti metsän lävitse.»

Wilhelm Ostwald.

Mitä sanookaan Karl Marx uudesta historiankäsityksestään? »Poliittisen kansantalouselämän arvostelun» kuuluisassa ja paljon lainatussa kohdassa hän sanoo:

»Tutkimukseni johti siihen tulokseen, että oikeudelliset suhteet enempää kuin valtiomuodotkaan eivät ole itsestään ymmärrettäviä, eivät myöskään inhimillisen hengen niin sanotun yleisen kehityksen pohjalla, vaan perustuvat pikemminkin aineellisiin elämänsuhteisiin... Elämänsä yhteiskunnallisessa tuotannossa ihmiset joutuvat määrättyihin, välttämättömiin, heidän tahdostaan riippumattomiin suhteisiin, tuotantosuhteisiin, jotka vastaavat heidän aineellisten tuotantovoimiensa määrättyä kehitystasetta.*) Noiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, reaalisen pohjan, jolle kohoaa oikeudellinen

*) Tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden käsitteellistä erottamista varten mainitsemme esimerkkejä. Tuotantovoimiin kuuluvat: työvoima, työvälineet (työkalut, koneet), työaineet (raaka-aineet). Tuotantosuhteiden sijaan osoittaa yhteiskunnan jäsenten taloudellista keskinäissuhdetta: mestari ja käsälli, liikkeenharjoittaja ja työlläinen. Omaisuussuhteet ovat tuotantosuhteita; sillä ne ovat suhteita, joihin ihmiset joutuvat yhteiskunnallisessa elämänprosessissaan. (Marx, »Pääoma».)

ja poliittinen rakennus, jota vastaavat määrätyt yhteiskunnalliset tietoisuusmuodot... Ihmisen olemista ei määrääkään hänen tietoisuutensa, vaan päinvastoin hänen yhteiskunnallinen olemisensä määrää hänen tietoisuutensa. Määrätyllä kehityksensä asteella yhteiskunnan aineelliset tuotantovoimat joutuvat ristiriitaan vallitsevien tuotantosuhteiden kanssa, joissa ne siihen asti olivat liikkuneet... Silloin alkaa yhteiskunnallisen vallankumouksen kausi. Taloudellisen pohjan muuttuessa koko tavattoman suuri päällisrakennus menee kumoon joko hitaasti tai nopeasti. Sellaisia mullistuksia tarkastellessa on aina erotettava aineellinen, taloudellisissa tuotantosuhteisissa luonnontieteellisen tarkasti todettavissa oleva kumous oikeudellisesta, valtiollisesta, uskonnollisesta, taiteellisesta tai filosofisesta, lyhyesti sanoen niistä ideologisista muodoista, joissa ihmiset tulevat tietoisiksi tästä selkkauksesta ja sen ratkaisevat. Yhtä vähän kuin jotakuta ihmisyksilöä arvioidaan sen mukaan, mitä hän itse luulee olevansa, yhtä vähän voidaan arvioida sanotunlaista kumouskautta hänen tietoisuutensa nojalla, vaan on selitettävä pikemminkin tämä tietoisuus aineellisen elämän ristiriitojen, yhteiskunnallisten tuotantovoimien ja tuotantosuhteiden välisen vastakohdan pohjalla.»

Nämä muutamat lauseet, jotka on liitetty toisiinsa, kuten neliömäiset kivet, muodostavat materialistisen historiankäsityksen pohjan; jos lukija on ne oikein ymmärtänyt — ja kaikki tähänastiset selityksemme ovatkin tähänneet vain siihen, että ne voitaisiin täydellisesti käsittää — silloin hänelle yhteiskunnallisten tosiasiaien tarkastelussa aukenee niin sanoaksemme aivan uusi maailma.

Suhtauduttiinpa marxilaiseen käsitykseen historiallisesta tapahtumisesta miten tahansa, niin ainakin on myönnettävä, että se esittää suurenmoista ajatusehdotusta tien raivaamiseksi historiallisten tosiasiajn metsän lävitse. Se onkin varsinainen aarniometsä, jossa jokapäiväiset tapahtumat ikään kuin köynnöskasvien taaja rykelmä kääriytyvät yhteiskunnallisten elimistöjen mahtavien runkojen ympärille, joiden juuret ulottuvat kaukaiseen menneisyyteen imien elinnestettä peittyneiden voimanlähteiden emosta. Sankarillinen historiantäisy on tuntenut ainoastaan ylimmät latvat, jotka kohoavat vapaaseen ilmapiiriin, ideologinen historiantäisy on jo vertaillut ja erotellut yksityisiä korkealle ulottuvia puita lajin ja kasvun mukaan; mutta kumpikaan ei ole välittänyt mitään noiden puiden kasvamedellytyksistä. Historia on tähän asti ollut vain kronikkaa ja elämätkuvausta — kuten *Ludo Hartmann* kerran lausui — ja se on vielä nytkin suurimmaksi osaksi taloudellisten tosiasiajn poliittisten vesojen kukkaisvalintaa, mutta se ei tunnu näkevän metsää puiden takaa.

Materialistinen historiantäisy ei luonnollisesti kiellä puiden olemassaoloa, s. o. merkityksellisten ihmisten ja aatteiden vaikutusta, mutta se tutkii olosuhteita, joissa he ovat kehittyneet — ja yleensä saattoivat kehittyä — sekä ennen kaikkea niitä olosuhteita, jotka ovat tehneet heidän vaikutuksensa mahdolliseksi. Materialistinen historiantäisy ei mene edes niin pitkälle kuin Napoleon, jonka tiedetään väittäneen, että jokaisella sotilaalla on marsalkkasauva laukussaan; se ei väitä, että *jokainen* ihminen yksinkertaisesti kykenisi kohoamaan etualalle historiallisesti, vaan se väittää, että etenvinkin

nero on tuomittu kykenemättömyyteen, elleivät hänen aatteensa löydä sopivaa yhteiskunnallista maaperää.

Siitä johtuukin nimitys »materialistinen» historiankäsitys. Nimitystä ei ole valittu oikein onnistuneesti, vaikka kylläkin tahallaan poliittisten vaikutteiden nojalla. Sillä »materialismi» merkitsee »kristinuskon herruuden alkamisesta asti sen taistelun filosofiaa, jota käydään hallitsevia valtoja vastaan» (*Karl Kautsky*). Maailmanhistoria alkaa luonnonhistoriasta, s.o. liittyy biologisesti tunnettuun eikä sitä niin sanoaksemme pane liikkeelle mikään deus ex machina (ulkoapäin työntävä jumala), vaan se saa liikkeellepanevan voimansa itse elämänprosessista (väestön lisääntyminen, tarpeiden kasvaminen j.n.e.), joka alituisesti liikkuu yksinkertaisesta yhdistettyyn. Ratkaiseva ei ole suinkaan se seikka, tapahtuuko kehitys keskeytymättä vaiko hyppäyksittäin; mutta on tärkeää, että historiallinen materialismi ei ole pakotettu työskentelemään pelkkien historiallisten analogiain (samankaltaisuuksien) pohjalla. Päinvastoin; historian jokainen erikoinen tapaus vaatii myöskin erikoista tutkimista: »Historialliset tapahtumat eivät voi toistua; se, joka antaa jokaiselle yksityistapahtumalle erityisen luonteenomaisen leiman, on kulloinkin ilmaantuva yhdistelmä, jossa osavoimat — ihmisyksilöt, ympäristö, tekniikka, yhteiskunnalliset suhteet — ovat olemassa ja vaikuttavat keskenään» (*Engelbert Graf*).

Näiden osavoimien luonne ei ole ainoastaan »aineellinen». Kun Karl Marx siitä huolimatta on erikoisesti korostanut sanaa »materialistinen», niin se johtuu siitä, että hän on kyllä ottanut *Hegelin* lähtökohdakseen, mutta joutunut mitä jyrkimpään ristiriitaan viimeksi mainitun

ideologisen katsantokannan kanssa. *Hegel* on ensimmäisenä soveltanut kehitysajatusta maailmanhistoriaan; hän oli kuitenkin sitä mieltä, että ajatukselliset periaatteet tällöin olivat hallitsevina; jokaista historiallista kautta hallitsi hänen käsityksensä mukaan jokin aate, jonka yksipuolisuus ikään kuin kiihoitti ristiriitaan; vastakohtainen aate vahvistuu ja toteutuu jonkin verran tai hyvinkin väkivaltaisesti. Vastustaen ensimmäistä, nyt voitettua aatetta, tullaan lopuksi kolmannelle korkeammalle asteelle, jolla vastakohtain tasoitus on saavutettu. *Hegel* puhuu teesistä (väitteestä), anti-teesistä (vastaväitteestä) ja synteesisistä (yhdistelmästä); koko tapahtumaa hän sanoo *dialektiseksi* (vastakohdissa liikkuvaksi) *kehitykseksi*.

Hegeliläisessä mielessä materialistinen historiankäsitys olisi ymmärrettävä antiteesiksi, joka asetetaan ideologisen historiankäsityksen teesin vastakohdaksi. Synteesi on vielä olemattomissa; ehkäpä se ilmestyy, kun ihminen luokattomassa yhteiskunnassa vihdoin voi ryhtyä itse muokkaamaan yhteiskunnallista kohtaloaan.

Marxilaisen käsityksen mukaan aatteet ovat vain todellisuuden heijastuksia. Hegeliläinen aatteiden dialektiikka on todellisuudessa vain tosiasiajn dialektiikan henkinen kuva. Porvaristo on teesi, proletariaatti anti-teesi; synteesi on luokkaeron poistaminen, s.o. ihmiskunnan vapauttaminen. Mutta historia joutuu silloin aivan uuteen vaiheeseen (kehitystilaan), sillä mitään luokkataistelua ei ole sitten enää olemassa. Materialistinen historiankäsitys on silloin täyttänyt tehtävänsä; olisi turhaa keinottelua puhua nyt jo niistä liikkeellepanevista voimista, jotka silloin työntyvät historiallisen tapahtumisen etualalle.

Monet kuitenkin kysyvät nyt: niin, koska marxilaisuuden aatteen edellytykset ovat taloudellis-yhteiskunnalliset, s.o. historialliset, miten voidaan silloin puhua »tieteellisestä» sosialismista? Antaaksemme vastauksen tähän kysymykseen meidän on alistettava itse tieteen käsite tarkasteluun, sillä tiedekään ei liiku yhteiskunnallisen maailman »vetten päällä» minään korkeimpana henkenä, vaan on sen edellyttämä. Myöskin tiede on elämän palveluksessa ja on itse syntynyt elämästä. Ihmisen edessä on tavaton tosiasia-ainehisto, jonka paljous uhkaa hänet kokonaan masentaa, ja hän koettaa nyt ajatuksensa avulla mestaroida tuota kaaosta. Aluksi hän heittäytyy uskonnollisten mielikuvittelujen valtaan, sitten hän yrittää filosofisesti perustella kaikkien asioiden »olemusta», mutta lopuksi hän tyytyy kokemukseen, jonka ilmenemismuodot hän tunnontarkasti luetteloï. Luetteloimiseen tarvitaan välttämättä kuitenkin kaikkein ensiksi jakoperiaate: »Järjestys edellyttää päämäärää» (*Jeremias Bentham*). Tiede saattaa vanhojen kokemusten sekavan röykkiön järjestelmän alaiseksi, kun se teorian perusteella järjestää tiedon arkiston ja siten raivaa teitä tosiasia-ainemetsän lävitse. Luonnon tunnettujen tosiasia-ainien huomioiminen ei enimmäkseen siihen riitä; on kokeiltava, s.o. haettava esiin keinotekoisesti kokonaisia tosiasiajoukkoja niiden yhtenäisyyden käsittämiseksi. Nykyinen tiede on syntynyt kokeilun mukana. Kokeilu antaa mahdollisuuden jonkin teorian pätevyyyden tarkastamiseen; se on pätevä niin kauan kuin tosiasiat eivät ole ristiriidassa sen kanssa.

Mutta mikä teoria sitten on oikea? Sellainen kysymys on jo vanhentuneen ajatustavan merkki. Jokin teoria

on »oikea» niin kauan kuin se on tarkoituksenmukainen. Jokainen teoria nimittäin on olemassa antaakseen yleiskatsauksen jostakin tosiasian alasta, luodakseen järjestystä ajatusröykkiöömme. Se on *Ostwaldin* niiden sanojen merkitys, jotka asetimme tämän kappaleen johtolauseeksi.

»Oikean» teorian on mukauduttava yhdeltä puolelta ulkonaisiin tosiasioihin ja toiselta puolelta ajatuskoneistomme tarpeisiin. Me vaadimme tieteelliseltä teorialta kuitenkin ennen kaikkea, että se on hedelmällinen, s.o. kiihoittaa uusiin tutkimuksiin; sillä täytyy olla heuristinen (löytämiseen ja keksimiseen kiihoittava) arvo. Teoriat eivät ole mitään uskonkappaleita, vaan ainoastaan vertailuja ja niiden tarkoituksena on kulloinkin tunnetun tosiasia-ainehiston järjestelmöiminen ja uusien teiden osoittaminen jatkuvalla tutkimukselle.

Myöskin historiallinen tapahtuminen antaa meille tosiasia-ainehistoa. Tämän ainehiston tutkimustapa ei oikeastaan myöskään ole muuta kuin teoria, sillä se osoittaa ne tiedot, jotka johtavat historiallisten tosiasian metsän lävitse. Jumaluusopillinen historiantutkimus hylkää kuitenkin jo ennakoita kaiken selville ottamisen, sillä »jumalalle on kaikki mahdollista». Mutta jumalakin on loppujen lopuksi vain ajatusrakennelma ja merkitsee alkuaan — kuten sosiologisesti on osoitettu — niiden luonnonvoimien hallitsemista, joita ihmiset eivät ole ymmärtäneet. Tässä mielessä jumaluusopillisellakin historiankäsityksellä on teoretisoiva luonne; se nimittäin osoittaa, että luonnolla (ilmastolla, maaperän laadulla j.n.e.) on historiallisesti ratkaiseva vaikutus. Tämä pitää paikkansa osaksi vielä nytkin, mutta sitä mukaa kuin ihminen oppii tuntemaan luonnon ja tekee sen

palvelijakseen työntyvät historiallisen kehityksen etualalle kokonaan uudet tekijät. (*K. Marx*: »Luonnon-suhde on hallitsevana kaikissa muodoissa, joissa maa-omaisuus vielä on vallitsevana. Mutta yhteiskunnallinen, historiallisesti muodostunut elementti on painavimpana niissä muodoissa, joissa pääoma hallitsee.»)

Ihminen itse kerta kaikkiaan silloin ryhtyy aktiivisesti vaikuttamaan historian kulkuun; tämän on täytynyt varsinkin sotaisina aikoina tunkeutua inhimilliseen ajatukseen. Jokin nälkä on aiheuttanut nämä sodat, mutta nälkä on aivan luonnollinen asia; sitä ei mietiskellä. Mutta uusien ravintoalueiden valloittaminen jonkun etevän johtajan johdolla on näkyvä työ, se on historiaa. Voitto johtui todennäköisesti aseitten etevämmyydestä, siis aineellisestä seikasta, mutta yksikään voittaja ei tahdo sitä tunnustaa, vaan kerskailee omasta sankarillisesta suorituksestaan. Sankarillinen historiankäsitys oli siis varmasti kerran ajanmukainen; niin, voimmepa myöntää, että sekin on vielä nyt osaksi oikea, sillä suuri johtaja ei ole vielä suinkaan tullut syrjäytyksi. Mutta ajan virtaukset ovat hänenkin edellytyksinään ja ne esiintyvät ennen kaikkea voimakkaina aatteina.

Kun voitokas johtaja ennen rakensi itselleen lujan linnan ja antoi voitetun talonpoikaiston elättää itseään ja joukkuettaan suojellakseen vastapalvelukseksi talonpoikia muita rosvoja vastaan, niin tämä suhde näytti aivan »luonnolliselta» eikä kaivannut mitään muita selityksiä. Mutta kun feodaaliherra ei enää tyytynyt ihravatsansa täyttämiseen, vaan elantotarpeitensa rajan ylittäen vaati sorretuilta talonpojilta elintarpeita myydäkseen ne kaupungissa, niin se juuri oli

lisääntyneen riiston syynä. Tämä riisto muodostui koko maaorjuuskauden luonnetta kuvaavaksi ja johti lopuksi järjestettyihin talonpoikaiskapinoihin.

Me huomaamme siis, että yhä lisääntyvä rahatalous oli tehnyt riiston painavammaksi; ennenhän olisi ollut aivan mieletöntä imeä talonpojat kuiviin aina ydinmehua myöten. Omistavaa luokkaa ei siis kiihoittanut etuoikeuksiensa väärinkäyttöön verenhimo, vaan rahanhimo. Itse etuoikeuksia ei käsitetty epäluonnollisiksi, vaan ainoastaan niiden määrätön ja kärkevä ulottaminen. Ja vapauden vaatimus kuului silloin jyristen yli maan; veljesrakkauden ja inhimillisyyden vaatimus.

Vallankumouksen aalto alkoi vyöryä; aluksi se oli ainoastaan aate. Mutta aate sai yhä tuntuvamman muodon ja valtasi joukot. Sankarillinen historiankäsitys oli kärsinyt vararikon, sillä entiset johtajasankarit olivat nyt enää vain riistäjiä, eivät mitään muuta. Kohoamaan pyrkivä porvaristo tekeytyi orjuutetun talonpoikaiston asianajajaksi ja levitti oikeudenmukaisuuden lipun: »Aatteita on aina vain nousemaan pyrkivällä luokalla» (*Karl Marx*).

Historian kulku joutuu tällöin kuitenkin aivan uuteen valoon. Historiallisen persoonallisuuden loisto himmenee sen aatteen voittoisan voiman edessä, joka valtaa kansanjoukot. Ajatuksellinen aalto — kuten näyttää — saavuttaa historiallisen vaikutuksen ja sen kannattajat julistavat puhtaan kansanvallan ihannetta. He eivät edes ole oikein selvillä siitä, mihin he pyrkivät, vieläpä he lörpöttelevät jostakin »palaamisesta luontoon» (*Rousseau*) samoin kuin englantilaiset koneenrikkojat myöhemmin huulivat, että historia olisi palautuva prosessi; ihmisen tarvitsee muka vain tahtoa, jotta aate

osoittautuisi voimakkaammaksi kuin taloudelliset tosiasiat.

Porvariston voiton jälkeen ja talonpoikaiston vapautuksen jälkeen teollisuuden kehitys alkoi kulkea tavattoman voimakkaasti. Kohtalo täyttyi: palkkatyön aika-kausi alkoi proletaarijoukkojen yhteenkasaamisineen ja sen täytyi pakostakin johtaa niiden järjestölliseen yhteenliittymiseen.

Nälkäruoskalla koossa pidettynä nykyaikainen proletariaatti tuntee taloudellisten tosiasiaiden mahdin niin sanoaksemme omassa ruumiissaan. Jos historiallista tapahtumista tahdotaan mestaroida, silloin on aloitettava sen taloudellisista juurista. Mahtavampi kuin napoleonilaisen diktaattorin tahto on taloudellis-yhteiskunnallisen kumouksen vallankumouksellinen voima, kumouksen, jonka pohjalla vallankumouksellinen aate vasta voi täydellisesti kehittyä. Koneiden aikakaudella luonnollinen lahjakkuus tulee työnnetyksi taustalle, yksityisen voimakkaan persoonallisuuden tahto tulee rajoitetuksi ja suuret aatteetkin voivat päästä vaikuttamaan ainoastaan taloudellisten tosiasiasarjojen pakollisissa puitteissa. Kaikki muu on haavetta ja pysyy sellaisena.

Materialistinen historiankäsitelmä selittää historiallisen tapahtumisen taloudellis-yhteiskunnallisten jännityssuhteiden pohjalla. Aineellisista edellytyksistä riippumattoman inhimillisen ajatuksen, tunteen ja tahdon ilma-
piiri alkaa haihtua: »On tosin erittäin hyvin ymmärretty, että ihmiset valmistavat liinaa, pellavaa ja silkkikankaita määrätynlaisissa tuotantosuhteissa. Mutta se, mitä ei ole ymmärretty, on se seikka, että nämä määrätty yhteiskunnalliset suhteet ovat ihmisten tuotteita

aivan samoin kuin liina, pellava j.n.e. Hankkimalla uusia tuotantovoimia ihmiset muuttavat tuotantotapojaan ja samalla kuin he muuttavat tuotantotapojaan s.o. sitä tapaa, jolla he hankkivat elämänsä ylläpidon, muuttavat he myös kaikki yhteiskunnalliset suhteensa. Käsinyllä tuottaa feodaalisherrojen yhteiskunnan, höyrymyllä teollisuuskapitalistien yhteiskunnan» (*Karl Marx* »Filosofian kurjuus»).

Ihminen historiallisen kehityksen liikevoimana ei täten suinkaan ole tullut syrjäytetyksi; vain hänen toimintansa rajat tulevat osoitetuiksi. Mitä hän tahtoo, sitä hänen täytyy usein tahtoa häviönsä hinnalla. Kun jollakin teollisuuslaila keksitään uusi työtehoisempi kone, niin se merkitsee kumousta, sillä kaikkien tehtaiden on pakko toteuttaa tuo uudistus taikka ryhtyä entistä ankarampaan työläistensä riistämiseen pysyäkseen kilpailukykyisinä.

Kovin aineelliset seikat siis määräävät ihmisen »vapaaan» tahdon ja aiheuttavat historiassa vaikuttavat »aatteet». Tämä syvempi käsitys mahtanee olla »jumalan kuvan» itsevaltaisuudelle hyvin tuskallinen, mutta se paljastaa suhteita, jotka tähän asti ovat olleet salattuja ja — mikä on vielä tärkeämpää — se ohjaa maailmantahdomme järjestetyille, vaikkakin samalla kovin maallisille raiteille.

Mutta pitäkäämme lähinnä kiinni teoriasta. Materialistinen historiankäsitys ei tahdo julistaa mitään ehdotonta totuutta, mutta se on oikea, koska se on ainoa tarkoituksenmukainen tutkimusmenetelmä meidän aikakaudellamme. *Karl Marx* on useilla esimerkeillä osoittanut, että kaikki yhteiskunnalliset ilmiöt voidaan ymmärtää ainoastaan aikansa pohjalla. Tämä koskee

myöskin itse materialistista historiankäsitystä, jolla on »Historiallisten olosuhteiden tuotteena... täydellinen pätevyytensä vain näissä olosuhteissa» (Johdatus »Poliittisen talousopin arvosteluun»).

Ideologiat ovat poliittisen taistelun rinnakkaisilmiöitä; ne antavat todistuskappaleina käytettyinä aatteellisen voiman yhtä hyvin hyökkäykselle kuin puolustuksellekin. Ideologiain avulla kirjoitetaan, mutta ei tehdä historiaa. Tässä mielessä historiallinen materialismi on nousemaan pyrkivän luokan edistykseellisenä aatteena aineellisesti edellytetty. Se ei lainkaan vahingoita sen tieteellistä luonnetta. Päinvastoin: materialistinen historiankäsitys on tieteellisen teorian malliesimerkki, sillä se tekee mahdolliseksi jonkin verran yleiskatsauksellisen tosiasia-ainehiston käsitteellisen ymmärtämisen; ajatus-taloudellinen kohta ilmenee selvästi, peruskäsitteiden muotoilu on selvä ja täsmällinen, metodi heuristinen.

Mutta materialistisen historiankäsityksen historian-tutkimuksen uutena muotona erottaa oleellisesti muista tieteellisistä teorioista myös sen selvästi ilmenevä poliittinen merkitys. Historiallisen materialismin tarjoamat johtopäätökset ovat tulleet proletaarisen luokkataistelun suuntaa määrääviksi. Nousemaan pyrkivä luokka on ensi kerran maailman historian aikana tullut tietoiseksi taistelunsa edellytyksistä. Siitä syystä proletaarinen vallankumous myös tulee oleellisesti eroamaan tähänastisista vallankumouksista. Se ei ehkä voi päättyä ilman väkivaltaa, sillä hallitseva luokka ei tahdo vapaaehtoisesti luopua etuoikeuksistaan. Mutta proletariaatin voimana ovat sen koko taloudellisen koneiston käsittävät järjestöt. Proletaarisen vallankumouksen

barrikaadi tulee olemaan yleislakko: »Kaikki pyörät seisovat, jos sinun luja kätesi niin tahtoo!» Marxilaisuuden »ideologia» päättyy tähän ja muuttuu historialliseksi toiminnaksi. »Sosialismin kehitys tieteestä teoksi» toteutuu (*Radek*).

KOLME ORJUUDEN MUOTOA.

»On tuleva aika, jolloin mikään ei ole halveksitumpaa kuin halu hallita taikka olla hallittuna.»

E. Pernerstorfer.

Luokkajako alkaa työnjaon mukana, orjuus luokkajaon mukana. Ensimmäinen työnjako on luonnollinen iän ja sukupuolen mukaan. Vanhojen taistelu nuoria vastaan metsästyssaaliin vaatimustensa mukaisesti osasta synnytti jo aikaisin jonkinlaisen vanhojen järjestön, jotka osasivat rikkaampien elämäkokemuksensa nojalla turvata itselleen etuoikeuksia vallitsevaa taikauskoa hyväkseen käyttäen; naisen taistelu taloudellisesti voimakkaamman miehen ylivaltaa vastaan ei ole vielä tänä päivänäkään päättynyt.

Mutta *) »työn jako tulee todelliseksi jaoksi (nimitään nykyaikaisessa mielessä) vasta siitä hetkestä alkaen, jolloin aineellisen ja henkisen työn jako alkaa». Tämä työnjako edellyttää epätasaista jakoa, siis yksityisomaisuutta ja orjuutta: »Työn jako ja yksityisomaisuus ovat identtisiä käsitteitä — edellinen käsite ilmaisee toiminnan suhteen saman, jonka jälkimmäinen ilmaisee toiminnan tuotteen suhteen.»

Tässä on siis kysymys keskinäisistä suhteista eikä voida sanoa, kumpi ensiksi on olemassa: »Työn jaon

*) Seuraavat lainaukset — missä toisin ei ole sanottu — on otettu teoksesta Marx ja Engels Feuerbachista.

erilaiset kehitysasteet ovat yhtä paljon erilaisia omaisuuden muotoja; t.s. työn jaon jokakertainen aste määrää myöskin ihmisyksilöiden keskinäiset suhteet työn aineeseen, työvälineeseen ja tuotteeseen nähden.»

Siitä syystä voimme tarkastella orjuusmuotoja yksityisomaisuuden eri muotojen valossa: »Ensimmäinen omaisuusmuoto on heimon omaisuus. Se vastaa tuotannon kehittymätöntä astetta, jolla kansa elättää itsensä metsästyksellä ja kalastuksella, karjanhoidolla taikka korkeintaan maanviljelyksellä. Viimeksi mainittu tapaus edellyttää laajojen muokkaamattomien maalueiden olemassaoloa. Työn jako on tällä asteella vasta kovin vähän kehittynyt ja rajoittuu perheessä vallitsevan luonnollisen työn jaon laajentamiseen. Yhteiskunnallinen jako rajoittuu sentähden perheen laajentumiseen: patriarkalliset heimopäälliköt, heidän alaisinaan heimon jäsenet ja vihdoin orjat. Perheessä orastava orjuus kehittyy vasta hitaasti väestön ja tarpeiden lisääntyessä ja ulkonaisen kanssakäymisen, yhtä hyvin sodan kuin vaihtokaupankin, laajentuessa.» (Heimon omaisuuden jäännöksinä ovat nykyään vielä säilyneet yhteisniityt ja yhteismetsät.)

»Toinen muoto on vanhan ajan yhteis- ja valtionomaisuus, joka muodostuu nimenomaan useiden heimojen yhtymisestä kaupungiksi sopimuksen perusteella taikka valloituksen avulla ja jonka vallitessa orjuus jää pysyväiseksi. Yhteisomaisuuden ohella kehittyy jo irtain ja myöhemmin kiinteä yksityisomaisuus, mutta säännöstä poikkeavana, yhteisomaisuuden alaisena muotona. Valtion kansalaisilla on ainoastaan yhteisönä valta työtä tekevien orjiensa yli ja he ovat sitä syystä sidotut yhteisomaisuuden muotoon . . . Sentähden koko

tähän perustuva yhteiskunnallinen jako häviää... samassa suhteessa kuin irtain yksityisomaisuus kehittyy. Työn jako on jo edistyneempi... Kansalaisten ja orjien välinen luokkasuhde on jo muodostunut täydelliseksi.»

»Kolmas muoto on feodaalinen eli säätyomaisuus. Sensijaan että kaupunki pienine alueineen muodosti vanhan ajan, syntyi keskiaika maaseudulla. Harvassa asuva, suurelle alueelle hajalleen asettunut väestö, jota valloittajain lukumäärä ei paljonkaan lisännyt, edellytti... feodaalista omaisuutta. Se perustuu, kuten heimo- ja yhteisomaisuuskin, jälleen yhteisöön, jonka vastakohtana eivät kuitenkaan ole orjat niin kuin vanhalla ajalla, vaan pienet maaorjatalonpojat välittömästi tuottavana luokkana... Tätä maaomaisuuden feodaalista jakoa vastasi kaupungeissa ammattikuntain omaisuus, käsityön feodaalinen järjestömuoto... *ammattikunnat*... Pääomaisuutena feodaalikaudella siis oli maaomaisuus siihen sidottuine maaorjuustöineen yhdeltä puolelta, ja oma työ pienin, kisällien työtä hallitsevin pääomin toiselta puolelta. Kummankin jaon edellytyksenä oli jo vähäinen kehittymätön maanviljelys sekä käsityömäinen teollisuus. Työn jako kehittyi feodalismiin kukoistaessa kovin vähän... maanviljelyksessä sitä vaikeutti maan muokkaus palstoittain, jonka ohella esiintyi talonpoikain oma kotiteollisuus, teollisuudessa työn jakoa ei ollut eri käsityöaloilla juuri lainkaan ja niiden välillä peräti vähän.»

Työnjako kehittyy edelleen vasta manufaktuurin kautta, joka hajoittaa ammattikuntalaitoksen ja johtaa nykyaikaiseen palkkatyöhön: »Manufaktuurien ensimmäisen kukoistuksen historiallisena edellytyksenä —

Italiassa ja myöhemmin Flanderissa — oli kanssakäyminen muiden kansojen kanssa», ja edelleen »jo edistynyt väestön keskittyminen — nimenomaan maaseudulla — samoin pääoman keskittyminen, joka osaksi ammattikunnissa, ammattikuntalaeista huolimatta, osaksi kauppiaiden keskuudessa alkoi kerääntyä yksiin käsiin . . . Ammattikunnista vapaan manufaktuurin syntyessä muuttui myöskin työläisen ja työnantajan välinen suhde. Ammattikunnissa vallitsi kisällien ja mestarien välillä edelleen patriarkallinen suhde; manufaktuurissa sen tilalle tuli rahasuhde työläisen ja pääomanomistajan välillä.»

»Manufaktuuri ja yleensä tuotannon liike kehittyi tavattomasti liikenteen laajentumisen johdosta, joka alkoi Amerikan ja meritien Itä-Intiaan löytämisen jälkeen . . . Toinen kausi alkoi 17. vuosisadan puolivälissä ja kesti melkein 18. vuosisadan loppuun. Kauppa ja merenkulku olivat laajentuneet nopeammin kuin manufaktuuri . . . Siirtomaat alkoivat tulla suuriksi kuluttajiksi, eri kansat jakoivat pitkissä taisteluissa avautuvat maailmanmarkkinat keskenään.»

Kolmas kausi alkoi »elementaarivoimien käyttämisellä teollisuustarkoituksiin». Se on koneitten aikakausi. Suurteollisuus »synnytti nykyiset maailmanmarkkinat, alisti valtaansa kaupan, muutti kaiken pääoman teollisuuspääomaksi» ja »teki sikäli vasta maailmanhistoriaa, mikäli se saattoi jokaisen sivistyneen kansan . . . riippuvaiseksi koko maailmasta ja hävitti tähänastisen luonnollisen yksityisten kansojen eristyneisyyden . . . Siellä, mihin se tunkeutui, se hävitti käsityön ja yleensä kaikki teollisuuden aikaisemmat asteet. Se teki täydelliseksi kaupungin voiton maaseudusta . . . Ja lopuksi

suurteollisuus loi luokan, jonka edut kaikkien kansojen keskuudessa ovat samat.»

Tämä lyhyt sosiologinen yleiskatsaus osoittaa kolmen orjuusmuodon kehityksen vanhan ajan orjuudesta keskiaikaisen maaorjuuden kautta nykyaikaiseen palkkatyöhön. Orjuus on jäänyt olemaan ja on muuttunut vain muotoon, joka soveltuu kulloinkin vallitseviin tuotantosuhteisiin. Taloudellinen käymisprosessi johtaa yhteiskunnallisiin mullistuksiin, jotka tapahtuvat jonkin verran taikka hyvinkin väkivaltaisesti. Historiallisen tapahtumisen ymmärtäminen merkitsee nimenomaan — kuten geologiassa — kerrostumien toteamista, niiden luonteen paljastamista yhteiskunnallisena pohjasakana tai purkausmuotoina, historiallisten muutosten edellytysten ymmärtämistä, eikä se suinkaan tule tyhjentäväksi näiden kerrostumien tarkan rajoittamisen kautta. Ja ennen kaikkea on kysymys niiden syvyyden jättiläismäisten voimien ymmärtämisestä, jotka aiheuttavat kiinteän maanpinnan nousut ja laskut.

Historiassa on ollut orjakapinoita, talonpoikaiskapinoita ja lopuksi porvarillinen vallankumous, mutta nämä inhimilliset väkivallantoimenpiteet eivät ole olleet pakottava historiallinen voima, vaan ne ovat olleet ainoastaan suurien taloudellisten mullistusten heijastuksia, mullistusten, jotka tähän asti ovat tapahtuneet sokeasti, ikään kuin kohtalomaisesti. Historiallinen materialismi valaisee historian rataskoneistoa ja osoittaa, miten me voimme korjata tuota koneistoa ja tehdä lopun kaikista orjuuden muodoista. Tuleva vallankumous erottuu kaikista tähänastisista vallankumouksista siinä suhteessa, että proletariaatti ei tiedä ainoastaan *mistä*, vaan myöskin *mitä varten* se tahtoo vapau-

tua. Täten on samalla tullut sanotuksi, että luokkatietoisuus on proletariaatille monin verroin tärkeämpi kuin milloinkaan ennen maailmanhistoriassa ja että proletariaatin ideologinen valistaminen on oleellinen osa sen luokkataistelusta: »Proletariaatin ideologia ei ole mikään lippu, jonka alla se taistelee eikä varsinaisten päämäärien verho, vaan itse päämäärän valinta ja ase» (Georg Lukács, »Historia ja luokkatietoisuus»).

Kun tarkastelemme tähänastisten vallankumousten historiaa, niin huomaamme niiden hiljaisten vallankumouksien tavattoman suuren merkityksen, jotka tapahtuvat ikään kuin maailmanhistorian kulissien takana. Mutta minkä tähden orjuus antoi tilaa orjuuden »lempeämmälle» muodolle, maaorjuudelle? Olivatko ihmiset tulleet humanisemmiksi? Oliko se »oikeudenmukaisuuden aate», joka hitaasti, mutta varmasti alkoi toteutua historiallisessa kehityksessä, vai ovatko ne pikemminkin hyvin aineellisia perusteita, jotka ovat »ihmissyyden aatteen» pohjana?

Kun ensimmäiset ihmislaumat villeyden kaudella taistelivat keskenään metsästysalueista, niin vihollisen tappaminen oli pelkkä olemassaolon edellytys. Tarpeettomia ruokittavia ei voitu käyttää mihinkään; olihan usein pakko tappaa ravinnon hankkimiseen kykenemättömiksi tulleet vanhukset ja sairaat. Metsästys on samaa kuin ryöstöviljelys, ja metsästyskansojen oli usein pakko vaeltaa pitkiä matkoja löytääkseen uutta saalista. Jos ne tällaisella matkalla kohtasivat jonkin toisen ihmislauman, silloin syntyi taistelu elämästä ja kuolemasta. Voitettu vihollinen tuli syödyksi.

Kannibalismi, ihmissyönti, säilyy vielä kauan, mutta menettää varsinaisen merkityksensä, niin pian kuin

maanviljelys ja karjanhoito saavat aikaan vakituisesti asuvan väestön. Sotaiset heimot hyökkäävät rauhallisten maanviljelijäin kimppuun ja panevat heidät ikeenalaisiksi; vihollisen tappaminen, hävittäminen, ei ole enää tarkoituksenmukaista. Kuka sitten muokkaisi maata? Voittajalle oli edullisempaa antaa voitetun vastustajan jäädä elämään ja raataa hänen hyväkseen. Ihmiskunta on näet tullut »humaanisemmaksi».

Edistyneen työnjaon vallitessa orjuuden voimassa pitäminen kuitenkin on sidottu määrättyihin aineellisiin edellytyksiin.*): »Orjuus on tuotannollista, jos siinä vaaditaan mitä ankarinta kuria ja harjoitetaan mitä häikäilemättömintä riistoa; sen edellytyksinä ovat edelleen orjain halvan ylläpidon mahdollisuus ja laajentumiskykyinen ryöstöviljelys, joka vuorostaan edellyttää rajatonta maavarastoa.»

Orjan oman edun puuttuessa seurauksena oli raakalaismainen orjuusmuoto, sillä vain siten »saatiin puseretuksi se työn määrä, jonka vapaa työläinen nykyään suorittaa urakkajärjestelmän vallitessa». Tämä seikka johtaa lopuksi pakollisesti siihen, että orjia pitävä herra omaksi edukseen lakkaa esiintymästä liikkeenharjoittajana ja ainoastaan »käyttää hyväkseen voitonlähteenä orjan työvoimaa». Myöskin asevelvollisuuden kehitys edistää orjain vapautusta vanhalla ajalla (Solonin lainsäädäntö).

Ihmiskunta on siis jälleen tullut yhtä astetta »humaanisemmaksi». Kristinusko ja orjakapinat eivät ole pakkaneet esiin humaanisempia, s.o. »tarkoituksenmu-

*) Seuraavat lainatut lauseet ovat Max Weberin teoksesta »Wirtschaftsgeschichte».

kaisempia» riiston muotoja, vaan ne ovat olleet taloudelliset olosuhteet, jotka ovat aiheuttaneet siirtymisen orjuudesta maaorjuuteen.

Maaorjuus, joka kehittyvän rahatalouden johdosta tuli yhä raskaammaksi, loppui vasta sitten, kun rahatalouden avulla vahvistunut ja rahataloudesta hyötyvä porvaristo katkaisi feodalismiin takomat kahleet.

»Pakottavat voimat maan-isännyyden kukistamisessa vaikuttivat lähinnä tuon isännyyden sisältä päin... Tähän täytyi tulla lisäksi muidenkin etujen, ja sellainen oli kaupunkien nousevan porvariston *markkinaetu*, porvariston, jonka edut vaativat maan-isännyyden kukistamista, koska se oli sen menekkietujen esteenä... Lopuksi myöskin valtion *fiskaalinen* (verotuksellinen) *etu* oli siinä osallisena, koska se arvioi maan-isännyyden kukistamisen maaseudun veronmaksukykyä lisääväksi.»

Aivan aineelliset syyt siis johtivat maaorjuuden lakkauttamiseen. Itävallan »kansankeisari» Joseph II:n hyväaikeinen lainsäädäntö osoittaa, kuinka vähän »inhimillisyyden aate» tässä suhteessa saattoi vaikuttaa, hän näet teki talonpojat periaatteellisesti palstojensa omistajiksi ja rohkeni v. 1789 ryhtyä verouudistukseen, johon koko vapautustyö vihdoin kompastui. »Talonpojat eivät kyenneet saamaan tuotteistaan niin paljoa korvausta, että he olisivat voineet maksaa rahaveroja, ja tilanherrain talous tuli pahasti häirityksi, joten nousi myrsky, joka pakotti keisarin kuolinvuoteellaan peruuttamaan suuren osan uudistuksistaan. Vasta v. 1848 vallankumouksen johdosta talonpoikain kaikki oleelliset rasitukset lakkautettiin osaksi korvausta vastaan, osaksi ilman.»

Talonpoikain vapautus on sen tähden porvarillisen

vallankumouksen tyypillinen seuralaisilmiö. Viimeksi mainittu taas ei merkitse — marxilaisesti arvostellen — muuta kuin porvarillisen kauppapääoman voittoa feodaalisesta maakorosta.*)

Maaorjuuden lakkauttaminen ja ammattikuntalakien hävittäminen tapahtuvat rinnakkain porvarillisen valtion hävityksen kanssa. Maattomat talonpojat ja käsällit, jotka eivät voineet päästä mestareiksi, tulivat nyky-aikaisten työläisten isiksi. Mutta ennen kuin nyky-aikainen proletariaatti saattoi syntyä, ennen kuin orjuuden kolmas muoto, palkkatyö, saattoi päästä täydellisesti voimaan, täytyi pääoman tunkeutua elinkeinoelämään sekä teknillisen kehityksen ja suurteollisuuden tehdä mahdolliseksi tuotannon ja omaisuuden keskittyminen. Korkeakapitalistinen kausi alkaa siten tuotannon anarkioineen (suunnitelmaton, vain voitontavoitteluun perustuva tavarain tuotanto), liikatuotantoinen ja samanaikaisine kansanjoukkojen kurjistumisineen, raaka-aineista ja menekkimarkkinoista käydyn kilpataistelun kärjistymisineen, joka johtaa sotiin ja talouspuliin, siirtomaiden riistämiseen ja imperialismiin . . . , siis hirvittäviin historiallisiin näköaloihin. Annan *Karl Marxin* («Pääoma» I) puhua: »Kapitalistisen yhteiskunnan taloudellinen rakenne on tullut esiin feodaalisen yhteiskunnan taloudellisesta rakenteesta. Jälkimmäisen häviäminen on vapauttanut edellisen ainekset.

Suoranainen tuottaja, työläinen, saattoi vasta sitten määrätä omasta persoonastaan, kun hän oli lakannut

*) Vrt. Ranskan vallankumouksen elävää esitystä Ferdinand Lassallen teoksessa «Työväenohjelma».

olemasta turpeeseen sidottu ja jonkun toisen henkilön maaorja taikka alamainen. Tullakseen työvoiman vapaaksi myyjäksi, joka vie tavaransa kaikkialle, missä sille löytyy markkinat, hänen täytyi edelleen päästä vapaaksi ammattikuntain herruudesta, sen oppilasta ja kisällijärjestyksestä ja ehkäisevistä työsäännöistä. Siten historiallinen liike, joka muuttaa tuottajat palkkatyöläisiksi, esiintyy yhdeltä puolelta heidän vapautumiseensa palvelusvelvollisuudesta ja ammattikuntapakkokosta, ja tämän puolen porvarilliset historiankirjoittajamme vain ottavatkin huomionsa. Toiselta puolelta nämä vastavapautuneet tulevat vain itsensä myyjiksi, koska heiltä on riistetty pois kaikki tuotantovälineet ja kaikki vanhojen feodaalisten laitosten tarjoamat heidän olemassaolonsa takeet. Eikä tämän heihin kohdistuneen pakkoluovutuksen historia perustu suinkaan pelkkiin olettamuksiin. Se on kirjoitettu ihmiskunnan historiaan sellaisilla veren ja tulen merkeillä, että niitä ei voida pyyhkiä pois.

Teollisuuskapitalistien, noiden uusien vallanpitäjien, ei ollut pakko puolestaan työntää tieltään ainoastaan ammattikuntain käsityöläismestareita, vaan myöskin rikkauslähteiden omistajina olevat feodaaliherrat. Tältä kannalta katsottuna heidän valtaan pääsemisensä esiintyy tuloksena voitokkaasta taistelusta feodaalimahtia ja sen syvästi loukkaavia etuoikeuksia, samoin ammattikuntia ja niitä kahleita vastaan, joihin ne olivat kytkeet tuotannon vapaan kehityksen sekä ihmisen toista ihmistä kohtaan harjoittaman vapaan riiston.»

»Sen kehityksen lähtökohta, joka tuottaa sekä palkkatyöläisen että kapitalistin, oli työläisen orjuus. Edistys, jonka se saavutti, tapahtui tämän orjuutuksen muodon-

vaihdoksessa, feodaalisen riiston muuttamisessa kapitalistiseksi.

Historiallisesti käänteentekeviä alkuperäisen akkumulatsionin (rikkaudenkasautumisen) historiassa ovat kaikki mullistukset . . . joissa suuret ihmisjoukot äkkiä ja väkivaltaisesti tulevat eristetyiksi elinkeinoistaan ja heitetyiksi työmarkkinoille henkipattoina proletaareina. Maaseutulaisen tuottajan, pienviljelijän, karkoittaminen mannultaan muodostaa koko tämän prosessin pohjan . . .

Italiassa, missä kapitalistinen tuotanto aikaisemmin kehittyi, tapahtuu myöskin kaikkein ensiksi maaorjuussuhteiden lakkauttaminen. Maaorja vapautetaan siellä ennen kuin hän on saanut valvotuksi mitään oikeutta maahan. Vapauttaminen tekee hänet siis heti lain-suojattomaksi proletaariksi, joka kaiken lisäksi tapaa enimmäkseen jo roomalaisajalta kotoisin olevissa kauhungeissa uuden herran aivan valmiina.»

Näistä historiallisista esimerkeistä näemme, että orjuussuhde missään ja milloinkaan ei merkitse muuta kuin tuotantosuhdetta, eikä riistoa voida poistaa niin kauan kuin on olemassa tuotantovälineiden yksityisomistus: »Työn luonnollisena edellytyksenä on se, että ihmisen, jolla ei ole muuta omaisuutta kuin työvoimansa, täytyy kaikissa yhteiskunta- ja sivistysoloissa olla toisten ihmisten orjana, jotka ovat tekeytyneet olemassa-olevien työvälineiden omistajiksi. Hän voi tehdä työtä vain heidän luvallaan, siis elääkin vain heidän luvallaan.»

Karl Marxin ajasta lähtien kapitalismi kuitenkin on mahtavasti edistynyt. Kauppa- ja teollisuuspääoman ohella finanssipääoma saavuttaa yhä ratkaisevamman merkityksen. Yksityisen riistäjän tilalle tulee kansainvälinen pankkipääoma; suunnattoman suuret, koko

maailman käsittävät trustit pyrkivät kilpailun syrjäyttämällä markkinain ja tuotannon hallitsemiseen (hintaan säännöstely tuotannon monopolisoimisen avulla). Maan päällä käy raivoisa taistelu raaka-aineista ja mennekkimarkkinoista (maailman sota). Ei-kapitalististen alueiden kapitalistisiksi muuttuminen tapahtuu vastustamattomasti ja se työskentelee samalla myöskin yhteisen maailmanproletariaatin luomiseksi. Hoiperrellen pulasta toiseen kapitalismi koettaa riistoa tehostamalla ja tuotantoa parantamalla (ratsionalisoimalla) lisätä alenevaa voitto-osuutta, mutta työväestön radikalisoituminen edistyy sen johdosta myöskin tavattomasti.

Mutta proletariaattikaan ei ole jäänyt välinpitämättömäksi. Se on poliittisen, ammattiyhdistyksellisen ja osuustoiminnallisen yhteenliittymisen avulla paljon parantanut olemassaolonsa ehtoja ja siten luonut aineelliset edellytykset tehdäkseen mahdolliseksi sivistyksellisen kohoamisensa. Se merkitsee välillisesti myös kapitalismin pulan kärjistymistä.

Proletaarinen vallankumous tulee epäilemättä eroamaan oleellisesti porvarillisesta vallankumouksesta. Viimeksi mainitulla oli kansallinen, mutta ensiksi mainitulla tulee olemaan kansainvälinen luonne (siirtomaa-vallankumoukset, jotka vuorostaan vaikuttavat taloudellisesti edistyneiden maiden työläisten elintasoon). Kommunistisen Manifestin sanat »Kaikkien maiden proletaarit liittykää yhteen!» eivät ole mikään tyhjä lauseparsi, vaan ne ilmaisevat sen syvän totuuden, että ainoastaan kansainvälisesti yhteenliittynyt, luokkatietoinen työväestö voi voittaa kansainvälisen kapitalismin.

Sosialismi on tuleva, koska sen täytyy tulla. Maailmantalous on pakottava meidät sosialismiin. Voitto-

talouden täytyy väistyä tarvetalouden tieltä, tavara-
talous on asetettava »ihmistalouden» (Goldscheid) pal-
velukseen; »Ihmiskunnan esihistoria» (*Karl Marx*),
nimittäin ihmisen toiseen ihmiseen kohdistama riisto,
päättyy siten; ihmisen kesyttäminen on täydellisesti
suoritettu ja vihdoinkin inhimilliseksi tulleen ihmiskun-
nan historia alkaa: »Internatsionaali tulee olemaan ih-
miskunta.»

HISTORIALLINEN MATERIALISMI JA YHTEISKUNNALLINEN IDEALISMI.

»Aatteellinen ilman aineellista on tehotonta, aineellinen ilman aatteellista on tarkoituksetonta.»

Max Adler.

Materialistinen historiankäsitys tekee meidät tietoisiksi siitä, että me emme lainkaan voi toteuttaa yhteiskunnallisia aatteitamme, ellemmme tavoittele yhteiskunnallista uudistusta, koska jokaisen ihmisen luokkaseama ja siten myös koko hänen ihmisyytensä on sidottu määrättyihin yhteiskunnallisiin olosuhteisiin. Tämä tietoisuus erottaa meidät kaikista humanisteista, jotka tahtovat parantaa maailmaa jonkin kauniin saarnan — kristinopin, pasifismin, maailmankansalaisuuden y.m. — avulla. Karl Marx jo esiintyi näitä »maailmanhengen liikkeenjohtajia» vastaan, kun hän — itse idealistina — *) ryhtyi vastustamaan saksalaisen idealismin utopismia, niitä haaveilijoita, jotka »luulevat kunnioittavansa vapautta asettamalla sen mielikuvituksen tähtitaivaalle sen sijaan, että pystyttäisivät sen todellisuuden lujalle maaperälle. Näiden suunsoittajain mielikuvitusta,

*) »Minä nimitän vallankumoukseksi kaikkien sydänten kääntymistä ja kaikkien käsien kohoamista vapaan ihmisen kunnian puolesta» (Karl Marxin, Friedrich Engelsin ja Ferdinand Lassallen jälkeen jääneistä kirjoituksista, jotka Franz Mehring on julkaissut.)

näitä liikatunteellisia intoilijoita, jotka pelkäävät ihan-
teensa tulevan saastutetuksi jokaisesta kosketuksesta
todellisuuden kanssa, me saamme osaksi kiittää siitä,
että vapaus tähän asti on jäänyt pelkäksi liikatunteelli-
seksi haavekuvaksi.»

Juuri nämä haaveilijat taistelevat ihmishanteensa
nimessä »socialismin autiota yhdenvertaistamisoppia
vastaan; he asettavat uskonsääntönsä viattomasta
henkisyystä meidän »raskasta maallista» materialis-
miamme vastaan ja luulevat, että nyt yksinkertaisesti
on käsitys käsitystä vastassa. Me sosialistit ymmär-
rämme kuitenkin sosiologisesti, minkä tähden toisten
täytyy ajatella toisin; heidän käsityksensä on tarkaste-
lumme esineenä.

Ihmiset ovat sen järjestelmän edellyttämiä, jonka
alaisia he ovat yhteiskunnallisesti. Meidän vihamme
kohdistuu sen tähden tuohon järjestelmään eikä suin-
kaan ihmisiin. Me emme vihaa byrokraatteja, vaan
byrokratismia, emme militaristeja, vaan militarismia,
emme pappeja, vaan pappisvaltaa, lyhyesti sanoen:
me emme vihaa kapitalismin edustajaa, vaan kapitalis-
min järjestelmää, joka alentaa ihmiset, tekee heidät
epäinhimillisiksi.

Me tiedämme, että ihmisiä ei voida parantaa siveel-
lisillä periaatteilla — vaikkapa ne nojautuisivat itse
jumalallisiin käskyihin — niin kauan kuin yhteiskun-
nalliset olosuhteet ehkäisevät noiden periaatteiden vai-
kutuksen. Kapitalistin täytyy harjoittaa riistoa oman
tuhonsa uhalla, sillä taloudellinen kilpailu maan päällä
on voimakkaampi kuin jumala. Jos me tahdomme pa-
rantaa ihmisiä, niin meidän on ensin parannettava yh-
teiskunnalliset olosuhteet, jotta ihmiset *voisivat* olla

parempia. Tämä on materialistisen historiankäsitteiden siveysoppi.

Hallitsevan luokan »idealismi» on sen yhteiskuntajärjestelmän julkean materialismin viikunalehtenä, joka kylmäverisesti murhaa ihmisiä, häpäisee naisia, tekee lapsia rammoiksi. Kaikkien jylisevien, moraalialue heikkujen lauseparsien taakse, joita lähjottava lehdistö laskee liikkeelle tekemään »yleistä mielipidettä» ja pimittämään ajattelemattomien proletaarien aivoja, kätkeytyy kapitalismin diktatuurin etu: eihän sanottu, että maailman sotaa käytiin raaka-aineista ja menekkimarkkinoista, vaan »sorrettujen kansojen vapauttamiseksi». Ja koko maailman miljoonat proletarit uhrasivat vapaaehtoisesti verensä ja henkensä »isänmaan alttarilla», joka todellisuudessa on sama kuin finanssimagnaatien kassakaappi.

Marxilaisuus ei julista mitään materialismia, vaan toteaa sen ainoastaan kapitalistisen maailman tosiasiana ja se paljastaa porvarillisen politiikan. Marxilaisesti koulutettu proletari tietää, että laki nuorison suojelemiseksi roskakirjallisuudelta on vain verhona vallankumouksellisen propagandan estämiseksi; hän tietää, että sikiönlähdettämistä koskeva lainpykälä suojelee elämän tainta äidin ruumiissa, jotta kypsä elämä miljoonankertaisena voitaisiin tarpeen tullen tuhota sotakentillä; hän tietää, että nykyinen kansainliitto on sodanedellisen imperialistisen politiikan jatkamista toisilla keinoilla j.n.e.

Marxilaisuuden vastustajat ovat yhteiskunnallisia materialisteja ja sanovat olevansa historiallisia idealisteja. Me asetamme luokkavastustajamme tavattoman materialistista »idealismia» vastaan idealistisen materia-

lismimme siveellisen voiman. Me olemme tietoiset siitä, että me emme voi yksinomaan valistuksen avulla toteuttaa sosialismia; me olemme myöskin selvillä siitä, että luokkataistelun täytyy saada yhä katkerammat muodot sitä mukaa kuin ideologiset nukutuskeinot (uskonto, natsionalismi) käyvät kelvottomiksi. Mutta sekini on edistystä. Nykyjään vielä proletaarit taistelevat proletaareja vastaan; me elämme salaisen kansalaissodan aikaa. Kun viimeiset naamiot putoavat, silloin maailman vallankumous kulkee nopeasti eteenpäin.

Sosialismi on enemmän kuin palkkaliike, enemmän kuin taloudellinen oppi, enemmän kuin maailmankatso-
mus; se sisältää yhteiskunnallisen ihanteen: se tahtoo luoda yhteiskunnallisen järjestelmän, jonka vallitessa ihminen vihdoin *voi olla hyvä*. Mutta tietä tuohon tulevaisuuden toivoon ei voida raivata vain hyvillä päätöksillä, vaan järjestetyillä toimenpiteillä. Marxilaisuuden syvä käsitys on, että meidän maailmantahdollamme täytyy olla aineelliset edellytykset ja että aineellisten edellytyksien myöskin täytyy olla täytettyinä ennen kuin siveellinen tahto ja poliittinen toiminta voi päästä täydellisesti vaikuttamaan: »Mikään yhteiskuntajärjestelmä ei häviä ennen kuin kaikki ne tuotantovoimat ovat kehittyneet, joille se on kyllin tilava, ja uudet tuotantosuhteet eivät koskaan tule toisten tilalle ennen kuin niiden aineelliset olemassaolon edellytykset ovat siinneet itse vanhan yhteiskunnan helmassa. Sen tähden ihmiskunta asettaakin itselleen vain tehtäviä, jotka se voi suorittaa; sillä tarkemmin katsoen käy aina selville, että itse tehtävä syntyy ainoastaan siellä, missä sen suorittamisen aineelliset edellytykset jo ovat olemassa taikka ainakin ovat muodostumassa» (K. Marx).

TULEVA SOSIALISMI.

»Meidän on taisteltava maan sakramentista.»

Ernst Toller.

Marxilaisuutta ei nykyjään enää oikeastaan tarvitse julistaakaan; jokainen meistä tuntee sen niin sanoaksemme omassa ruumiissaan. Taloudellinen pula on tullut yleiseksi ja alituiseksi ilmiöksi. Inflatsioonin (rahan arvon alenemisen) ja deflatsioonin (rahan arvon liiallisen nousun) karien ohitse hallitseva luokka koettaa ohjata kapitalismin talouslaivaa; työttömyys, siirtomaakansojen kansallinen herääminen, kuohunta idässä, kasvavan radikalismin maanalainen jylinä lännessä — kaikki tämä osoittaa yleisen vallankumouksen olevan käynnissä.

Kukaan ei voi kieltää sitä tosiasiaa, että me nyt elämme aikaa, jolloin romahtava yhteiskuntajärjestys on kauheissa synnytytuskissa, kun uuden yhteiskunnan ainekset syntyvät sen helmasta. Me kaikki tunnemme epäselvästi tuskan, joka liittyy tuohon synnytykseen, emosta eroavan lapsen hengenahdistuksen. Materialistinen historiankäsitys on paljastanut uudestaan syntyvän yhteiskunnallisen elämän välttämättömyyden; se osoittaa tuon syntymisen varmasti tapahtuvan, mutta siitä, miten se tulee tapahtumaan, se voi päättää yhtä vähän kuin fysiikka niistä sähkösäteistä, joita emme vielä tunne. Oikeistopuolueet tahtovat estää tuon syn-

tymisen, vasemmistopuolueet sitä jouduttaa. Tämän tahtomisenkin edellytykset ovat historialliset; kehitystä tosin voidaan hidastuttaa, mutta ei pysähdyttää, sitä voidaan edistää, mutta ei pakottaa esille. Kaikki olemme selvillä siitä, mitä tulee. Mutta tietämättömyytemme siitä, miten tuo tuleminen tapahtuu, tekee meidät peräti levottomiksi.

Nykyjään valitetaan usein parlamentarismiin häviötä eikä tällä tarkoiteta yksinomaan parlamentillisten tapojen raaistumista. Tämäkin tosiasia on ymmärrettävä marxilaisesti. Syntyneenä 17. vuosisadan suuresta kumouksesta Englannissa parlamentarismiin tarkoitukseenä oli uuden edistykseen pyrkivän suurkauppiaiden, raha-aateliston ja pankkiherrain taistelu maallordien syntyperäaatelia vastaan, joka tahtoi säilyttää olosuhteet entisellään. Jäykkä laki oli tehtävä notkeammaksi, raa'an väkivallan tilalle oli asetettava järjen voima. Puheen ja vastapuheen tunnustaminen poliittisesti sallittaviksi aseiksi merkitsi aatteen (s.o. liikkeenharjoittajain) voittoa syntyperän etuoikeudesta (s.o. maakoronkiskojista). Englannin parlamentti merkitsi mukautumista muuttuneisiin taloudellisiin valtasuhteisiin.

Parlamentarismi alkaa nykyjään tulla jo porvaristollekin epämuksavaksi. Yleinen, yhtäläinen vaalioikeus alkaa horjuttaa porvarillisen luokkavaltion perustuksia. Parlamentillisen taistelun entiset laadulliset keinot menettävät pätevyytensä ja laajuusperiaate tulee hallitsevaksi; vakuuttamiseen pyrkivän puheen tilalle tulee parlamentillinen taktiikka, joka nojautuu puoluejärjestön vakituiseen armeijaan. Poliitiikan painopiste on siis parlamentin ulkopuolella. Poliittisten puolueiden

parlamentillinen välienselvitysliiketoimi ei ole mikään opetusasia; entisten parlamenttien kaunopuheiset loistosuoritukset muistuttavat ylen runsaan romantillisuutensa tähden vanhan hyvän ritarikauden miehen ja hevosen kauniiksi silattuja varustuksia, jotka uuden ajan ensimmäinen tykinlaukaus on pelkällä tärinällään maahan karistanut. Nykyaikainen poliittinen juoksuhautatekniikka työskentelee näkymättömin pääesikunnin. Parlamentti on enää ainoastaan poliittinen taseenlaskemislaitos.

Taantumukselliset voimat vaikuttavat vielä joukoissa ehkäisten kehityksen kulkua ja auttaen porvarillisen luokkaherruuden säilymistä. Mutta marxilainen käsitteiden selveneminen edistyy vastustamattomasti. Itse taloudellinen kehitys raivaa sille tietä. Aivojen vallankumouksellistuminen tulee historialliseksi tekijäksi: «Myös teoria tulee aineelliseksi voimatekijäksi niin pian kuin se valtaa joukot» (Karl Marx). Uhattu porvaristo turvautuu viimeiseen keinoon, avoimeen diktatuuriin (Italia, Unkari, Bulgaria, Espanja j.n.e.) ja raa'an väkivallan käyttämiseen. (Vrt. Upton Sinclair, «100 prosenttia»). Paikalliset muodot ovat erilaiset: Amerikassa on tammany hall varsinainen järjestö vaaliluujausta varten, ja yksityiset Pinkerton-salapoliisitoimistot värväävät lakonikkureita ja urkkijoita samaan aikaan kuin Henry Ford harjoittaa propagandaa «luokkien yhteistyön» (työnantajain ja työläisten yhteistyön) uuden järjestelmän puolesta; Italiassa hajoitetaan «lailista» tietä ammattiliitot ja lähetetään oppositsionin johtajat maanpakoon samaan aikaan kuin Unkarissa laitetaan vaalijärjestelmä, joka tekee mahdolliseksi terrorin «parlamentillisessa» muodossa. Vieläpä demokraattinen

Englantikin alkaa astua peittelemättömän väkivallan tielle muussakin kuin ulkopoliitikassa. Päämäärä pyhittää alhaisimmatkin keinot, joita porvaristo käyttää horjuvan valtansa säilyttämiseksi, ja tuo päämäärä on uhkaavan proletaarisen vallankumouksen tukahduttaminen alkuunsa: konkordaatti taikka hirsipuu? se on ratkaiseva kysymys.

Ainoastaan koko maailman proletariaatin yhteinen rintama voi tehokkaasti vastustaa tuota taantumuksen raivoa; se onkin syntymässä. Taloudelliset kysymykset voidaan ratkaista ainoastaan yleismaailmallisen politiikan avulla. Kun me kerran olemme päässeet niin pitkälle, että saamme nostaa punaisen lipun koko maapallolla, silloin alkaa myöskin ihmiskunnan uusi kausi: ihminen on tullut sivistyslentokyytyiseksi.

Kaiken täytyi siihen asti tapahtua: maailmanhistoria on maailmanoikeusistuin. Mutta »niin pian kuin ihminen alkaa itse määrätä kohtalonsa ja uskaltaa tehdä hypyn pakon valtakunnasta vapauden valtakuntaan» (Engels), me tulemme itse käymään oikeutta maailmanhistoriasta ja tekemään tiliä menneisyyden kaikkien valtojen kanssa. Ihmiskunnan orjankahleet putoavat silloin maahan, ja ihminen tulee todellisuudessa olemaan anthropos, eteenpäin katsova, kuten kreikkalaiset häntä nimittivät. Ja me, proletaariset veljet, tahdomme tuolle tulevan luokattoman yhteiskunnan ihmiselle rai-vata tietä ja nykypäivien hämärästä ahtaudesta murtumattomin taisteluvoimin ja horjumattomin voitonuskoin tehdä marxilaista valistustyötä joukkojen keskuudessa ja ravistaa ne hereille Internationaalnin taisteluhuudolla. «Työn orjat sorron yöstä nouskaa!»